

Marčanska Eparhija.

Res gestae Marčensis episcopatus et ecclesiasticae
unionis in Jugoslavia

Vladika Gabre Mijakić

Piše: Dr Janko Šimrak.

(Nastavak.)

Daljnja sudbina Sime Kordića.

Kad je Petretić vidio, da se marčansko vladičanstvo ne može nikako ukinuti, preporučio je Joakima Đakovića kao trećega kandidata. U tom je smislu pisao Matiji Slovenčiću 9. jula 1662. Kancelar ugarski Selepčeni, kojemu je pokazao Petretićev list, piše početkom augusta u Zagreb, da se Mijakić ne može imenovati radi toga, »quia schismaticus est et publice confitetur se in schismate perseueraturum«. Iz istoga razloga nije sposoban za to mjesto niti Joakim Đaković, »quia licet non dicat se perseueraturum in schismate, attamen de facto schismaticus est et non aliter se promittit ecclesiae uniendum, nisi eppatum acquisiuerit, quem si adeptus non fuerit, idem perseuerabit, qui antea schismaticus. Unde clare deducitur, quod non spontanea uoluntate aut amore unionis, sed eppalis ambitio ad unionem cum eadem sancta Romana ecclesia eum trahere uideatur.« Kancelar radi toga preporuča Simu Kordića, koji, iako je neznalica, ipak svuda propovijeda, da je sjedinjen s rimskom crkvom i to ne od najnovijega vremena, nego je već prije pristajao uz katoličku crkvu, kad se nastojao osloboditi jurisdikcije vladike Save Stanislavića kraljevskim dekretom. Međutim jer i ovaj u nekim člancima katoličke vjere šepesa, i jer se vidi, da u svemu ne misli jednako s katoličkom crkvom, radi toga nije ni on za sada sposoban, da bude postavljen vladikom. Ali jer se pokazao sposobnijim od druge dvojice kandidata, to ga šalje zagrebačkom biskupu, da ga ispita i gdje vidi, da se nalazi u zabludi, da ga pouči, katehizira i uputi, što je to unija s Rimskom crkvom. Kad bude tako dobro izučen, može vršiti službu vikara zagrebačkoga biskupa među Uskocima i rezidirati u Marči, gdje će prema svojoj spretnosti po uputama zagrebačkoga biskupa kaludere i Uskoke vezama ljubavi privoditi na uniju sa rimskom crkvom; škole podizati, kao što je to već prije obećao, i

u svemu, što se na ovo proteže, biti ovisan od zagrebačkog biskupa. Da sve to može uspješno izvršiti, neka ga zagrebački biskup pomogne žitom, vinom i novcem, koliko bude moguće. Kad se tako kroz dvije ili tri godine, koliko se to bude sviđjelo zagrebačkom biskupu, pokaže istinskim sinom rimske crkve i marljivim radnikom u vinogradu Gospodnjem, neka ga zagrebački biskup predloži za marčanskoga biskupa. Tomu prijedlogu moraju se dodati reverzali, da će se dati posvetiti samo u Rimu, ako bude imenovan biskupom; da ne će nikada biti ovisan ni od jednoga patrijarhe; da će raditi oko unije i da će u svemu biti pokoran zagrebačkom biskupu.⁵²

S ovim je pismom u vezi pismo Matije Slovenčića Petretiću od 2. augusta 1662. iz Požuna. On javlja, da je samo jedna vlas falila i Kordić bi bio postavljen za vladiku. Ugarski kancelar, koji je naložio Slovenčiću, da izradi reverzale za Kordića, u posljednji ih je čas dao izraditi čuvaru državnoga pečata, potpisati po Kordiću i odnijeti caru. Slovenčić se hvali, da je to na jedan upravo čudesan način namirisao pomoću isusovca Millera i sve razrušio. Na dan sv. Ignacija Lojole pošao je Slovenčić do kancelara i iako ga nije rado videvao, silom se uvukao u njegovu sobu, pa je počeo ovako govoriti: Zagrebački prelat, koji je slaba zdravlja, mučio se najmanje jedan mjesec dana, da izradi po nalogu cara informaciju o pitanju »vlaškoga« vlašćanstva. Osim toga poslao je Slovenčića caru na svoje troškove ne očekivajući koristi od toga. Ipak se sve to zaboravlja. Njegova se informacija niti ne čita nego se postavlja za vladiku nesposobna osoba i tako ode u dim trud zagrebačkoga biskupa. Kad je Slovenčiću kancelar rekao: Što imate protiv njega? odgovorio je: To se sve jasno nalazi sadržano u informaciji i ja sam o tome mnogo toga govorio vašoj uzvišenosti. Čudim se, da se više vjeruje Kordiću, nego li biskupu i meni. — Na to će on: Vidi se, da govorite iz strasti vi i biskup. — Ja sam uzvratio: Iz koje strasti? Kakvu imam ja od toga korist, a kakvu biskup? Mi imamo u ovome pitanju pred očima samo opće dobro i spasenje duša, a ne vremeniti dobitak i zato nam se krivo čini, kad nam se prebacuje, da iz strasti govorimo.

Kod ovoga razgovora, u kojem se riješila sudbina Sime Kordića, bili su prisutni biskup pečujski i vikar biskupa u Njitri. Obijica su pristajala uz kancelara. Kad je kancelar napokon vidio, da Slovenčić ne će potpisati u ime zagrebačkoga biskupa reverzala, načinjen je sporazum, da se Kordić pošalje u Zagreb. Slovenčić veli, da nije htio dalje u ovoj stvari intervenirati, jer je kancelar izjavio, da je to njegova lična stvar i da s tim nema nikakva posla Šidanić, tajnik Štajerske ili unutarnje Austrije.⁵³

⁵² Ibid. epistolae missiles C, 25.

⁵³ Ibid. epistolae ad eppos v. XCVIII, 19.

Kordić je odmah uvidio, da se stvar po njega zlo svršila i da nikada ne će doći na taj način do vladičanstva. On je opazio, da je predan na milost i nemilost zagrebačkom biskupu i da mu nikakva uvjeravanja, ispovijest vjere, poučavanje u katolicizmu ne će koristiti, jer mu se ne vjeruje. Radi toga je on odlučio, da uopće ne pode u Zagreb Petretiću, nego je na drugoj strani pokušao sreću.

Dakako, da je Petretić bio vrlo zadovoljan s riješenjem, kako se vidi iz njegova pisma Selepčenjiju od 11. augusta 1662., u kojem javlja, da Kordić nije još stigao u Zagreb. On može s vremenom biti biskupom, ako se ne nađe drugi sposobniji, koji je već posvećen i koji je sjedinjen. Živo moli kancelara, da se dobro čuva pismo, što mu ga je o Kordiću nedavno poslao.⁵⁴

Kordić se nije dao tako lako udaljiti iz dvora u Požunu. On upravlja na Leopolda u mjesecu augustu molbu, u kojoj spominje, kako mu je otac Leopoldov Ferdinand III. povjerio »ordinis divi Basilii Magni in regno Slavoniae et Croatiae provincialis seu archimandritae officium, quo magis ad divinum cultum et fidem catholicam augendam scholas litterarum artium latinas pro erudiendis rudibus et pene sylvestribus Vallachorum pueris errigere et fundare possim.« Budući da je pokojni vladika Sava Stanislavić s kaluderima u Marči bio protivan ne samo Kordićevom provincijalatu nego i podizanju škola i budući da nije dopuštao niti laicima, niti kaluderima, da mu iskazuju čast i poslušnost, to mu neka car izda pisma, po kojima će dobiti među laicima i kaluderima svoju prvašnju vlast i osim toga moći podizati škole, koje bi mogla uzdržavati gradačka komora. Dakako da se Kordić u tom pismu preporuča i za vladiku. Šidanić, tajnik Štajerske, poslao je Kordićevu molbu na izvještaj gradačkoj komori.⁵⁵

I doista Kordić si je na dvoru isposlovao dekret potpisan u Požunu po Leopoldu 16. augusta iste godine, u kojem car izvješćuje sve zapovjednike na krajini, da je Kordića arhimandritu uzeo pod svoju zaštitu, »ut tanto securius utiliusque munus ecclesiasticum sibi que per nos clementer iniunctum obire possit eiusdemque ritus sacerdotis vulgo calugeri dicti una cum gente Valachica in annotatis regnis nostris Croatiae et Slavoniae commorantes et degentes ipsi eatenus parere et obtemperare debeant.« Leopold mu dakle podjeljuje vlast nad svim monasima u manastirima Marči i Lepa-

⁵⁴ Arch. eccles. zagrab. epist. epporum v. I. fol. 95. Commentarius.

I Matija Slovenčić je bio u Požunu vrlo obradovan radi svoga velikoga uspjeha, kako je on mislio. Zato je o tom pitanju zaredom napisao Petretiću u Zagreb tri pisma.

Selepčenji je poslao original pisma preko Kordića, za kojega je bio uvjeren, da će odmah otići u Zagreb. Međutim je Kordić otvorio pismo i vidio, kakva mu se sudbina kroji. Petretić je dobio samo prepis pisma.

⁵⁵ Arkiv Jug. Akademije u Zagrebu coll. Lopašić.

vini. Zapovjednici na krajini moraju Kordića protiv svih protivnika braniti.⁵⁶

General Leslie dobio je informaciju Petretićevu i njegova važnija pisma na izvještaj, pa je radi toga iz Varaždina 28. augusta iste godine pisao ratnom vijeću u Gradac, da Uskoci pod ni jedan način ne će Kordića za vladiku. Ako bi ih on htio ujediniti s Rimom, da će ga ubiti. On je lično govorio sa zagrebačkim biskupom o uniji Uskoka, ali je uvjeren, da se to nikako ne da u praksi provesti. »Es wird sich nicht practicieren lassen, dass die gesammten Wallachen sich mit der Römischen catholischen Kirchen vereinigen sollten. Bin also in kainerlay weiss der mainung, dass man ihnen solches von hie aus intimiren solle, zumalen es leucht ainen neuen aufstands verursachen derfte, den dies leuth fundiren sich starkh auf ihre priuilegien, so ihr May. ihnen neulich confirmirt haben.« Na temelju toga izvještaja ratno vijeće daje svoje mišljenje Leopoldu o djelovanju novoga vladike. On se mora obvezati, da će nastojati Uskoke ne sa strogošću nego s dobrim ujediniti s rimskom crkvom. Prije svega treba ujediniti kaludere, kojima vladika treba da bude izgledom. Novi vladika ne smije biti pokoran carigradskom patrijari, ne smije s njime stajati u vezi, a još manje smije slati svoje kaludere preko granice ili tuđince primati u ovim krajevima. Vladika mora obećati, da će mlade svećenstvo poučavati u jedinstvu s katoličkom crkvom.⁵⁷

Gradačko vijeće nije prihvatilo niti prijedloga zagrebačkoga biskupa, niti prijedloga generala Leslie, kojemu, kako se vidi, nije bilo uopće poznato, da je na Krajini sklopljena unija 1611. godine. Leslie je bio veliki protivnik unije iz vojničkih i političkih razloga, da tako Uskoke što uže sveže s Austrijom i da načini između njih i hrvatskih staleža što veći jaz, koji se po njegovu mišljenju više nikada ne će dati zatrpiti. Tako će vojnička austrijska vlast imati trajnu i neomedenu vlast na Krajini, koja se može proširiti i na daljnje teritorije.

Kordić međutim nikako nije htio poći iz Požuna u Zagreb, jer mu je sijevao još tračak nade, da će postati vladikom.. Matija Slovenčić javlja Petretiću, da Kordić s preporučenim pismom Leopolda obilazi okolo i moli milostinju za osnivanje škola, a kad tamo on tu milostinju upotrebljava za svoje grlo, jer je grozna pijanica.

⁵⁶ Arch. ecc. zagr. epist. ad Petretić IV, 76. Odštampano kod dra. A. Ivića op. c. 57—59. — Prepis Leopoldova dekreta nalazi se fragmentarno sačuvan u pismu isusovca Gjure Gailera zagrebačkom biskupu Petretiću. Na Gailerovom pečatu napisano je: »Praepositus dom. prof. Societatis Iesu Vienna IHS«.

⁵⁷ Vindica 1662. jänner fasc. 7. arkiv Jugosl. akademije u Zagrebu coll. Lopašić.

Nikako mu se ne će ići u Zagreb na nauke, jer bi prije puta htio znati, što će biti s imenovanjem vladike. I doista — tako nastavlja Slovenčić — nikada ne će biti iz njega što dobra, jer je pun laži i prevare. On se Slovenčiću neprestano grozi, jer ga smatra glavnim razlogom, što nije imenovan za vladiku. Radi toga ga je Slovenčić u Požunu pozvao pred sebe i izgrdio, što nije oputovao u Zagreb i što se naokolo skiće.

U istom pismu javlja Slovenčić, da je Mijakić prestao moljati vladičanstvo preko Šidanića i da sada radi za svoju stvar s preporukom bana Nikole Zrinjskoga kod ugarskoga kancelara, koji mu je izjavio, da će biti vladikom, ako učini sve ono, na što se obvezao Kordić u reverzalima, jer i zagrebački biskup njega više cijeni od Kordića. Mijakić da je na sve pristao, ali nije se htio odreći patrijare. Kad je Slovenčić čuo za to, pošao je odmah kancelaru i pitao ga, što je na stvari. Kancelar mu je odgovorio, da je Mijakiću samo to kazao, da pođe odmah zagrebačkom biskupu. Ako od njega dobije preporuku, da će biti postavljen vladikom.

Slovenčić nadalje javlja, da Mijakić s njime ne će ni govoriti. Ban Nikola Zrinjski već je oputovao iz Požuna u Čakovac. Sabor je završio svoj posao. Hrvatskim nuncijima poslani su pred tjedan dana konji, na kojima će naskoro krenuti kući. Slovenčić polazi u Beč, da nastavi ondje pomoću isusovca Millera započeti posao, kojemu se ne vidi kraja ni konca.⁵⁸

Nakon svršetka sabora u Požunu prešao je Kordić u Beč i ondje je u mjesecu decembru obilazio »tam Germanos quam exteros«, da se domogne vladičanstva.⁵⁹

Početak godine 1663. nestalo je najednom Kordića s dvora u Beču. Kao da je u zemlju propao! Svašta se nagadalo o njegovom putovanju. Mijakić je čuo od kancelara Selepčenjija, da je pošao u Tursku pećskom patrijari, što je pripovijedao Petretiću, kad se kod njega nalazio u Zagrebu početkom 1663.⁶⁰

⁵⁸ Arch. eccles. zagrab. epist. ad. Petretić IV, 67. — Slovenčić se interesirao kod Šidanića, što je s odlukom o medašima manastira u Marči, pa mu je odgovoreno, da će se to pitanje rješavati nakon imenovanja vladike. Isto tako je obustavljen dekret o stipendiji, koja se daje manastiru do imenovanja.

Slovenčića je novi obrat u ovom pitanju posve smeo. On se tuži: »Ego vero iam non scio, quid in hoc negotio incipere debeam, quia adhuc video me in principio illius versari«. Govoreći o svom odlasku iz Požuna u Beč, kaže: »Forte et ibi sollicitabo (quod ipsum Rmus Pater Miller mihi suasit) aliquam solidam resolutionem circa miserum hunc episcopatum valachicum, cuius negotium, proh Deum immortalem! valde obiter Dominus Cancellarius apprehendit«.

⁵⁹ Arch. ecc. zagrab. epistolae ad Petretić IV, 71.

⁶⁰ Arch. eccles. zagrab. epist. epporum v. VII, 32.

Stjepan, mitropolita vlaški, posvećuje Kordića za episkopa.

Dana 15. marta pojavio se Kordić nenadano u manastiru Lepavini. O tom izvješćuje 16. marta zagrebačkoga biskupa Petretića koprivnički župnik Nikola Poderković, na ovaj način: Sime Kordić vrativši se iz Turske prošle je noći došao u manastir Lepavina. Ne sluteći ništa zla dan iza toga posjetio je s trojicom kaludera vicegenerala slavonske krajine i koprivničkoga kapetana Josipa Herbersteina,⁶¹ pred kojim je izjavio, da je posvećeni biskup po nadbiskupu ugrovlaškom.⁶² Pokazao je i njegovu diplomu napisanu ćirilicom na narodnom jeziku. Poderković ju je duže vremena gledao, ali je nije mogao dobro pročitati. Kordić je u rukama držao neki drveni »pastorale« našaran ljubičastom bojom i malo pozlaćen. Herberstein ga je prije svega pitao, ko mu je dao dozvolu, da ide u Tursku. Odgovorio je, da mu nije niko dao dozvole. U ostalom da i drugi kaluderi ulaze u Tursku i dolaze odande, samo s dozvolom svojih starješina. Kad je ovo izjavio, vicegeneral ga je htio odmah dati uapsiti i predati tamničaru, ali se bojao to učiniti, jer je bio posvećeni biskup i to bi bilo ne samo nedostojno, nego i bezbožno. Ipak ga je obvezao vjerom i čašću, da će doći u Koprivnicu, kadgod to zaište vicegeneral. Kordić je tom prilikom molio vicegenerala slijedeće: da njegova protivnika Gabru Mijakića obuzda, da ga toliko ne progoni; da vlaške vojvode i neke druge, koji pristaju uz Gabru Mijakića i preporučaju ga za vladiku, a njega progone, mrze i kad bi im bilo moguće, smaknuli bi ga, zastraši, da toga ne čine. Herberstein je obećao, da će to izvršiti uz uvjet, ako biskupske funkcije ne će na ni jednom mjestu izvan lepavinskog manastira vršiti, dok ne dobije prezentacije i imenovanja od cara i dok ga papa ne potvrdi. Ako bude protivno radio, poslat će ga vezana u Beč.

Herberstein je javio na dvor, da je Kordić kod njega bio ne 16. marta, kako izvješćuje Poderković, nego 15. Kad mu je naložio, da se ne smije prikazivati biskupom, dok ne dobije potvrde od cara, stao se Kordić od čuda krstiti, jer da mu je kancelar tri puta epi-

⁶¹ Porodica Herbersteina potječe iz Štajerske. Grof Ivan Josip Herberstein bio je sin upravitelja Štajerske Maksimilijana. Za rana stupa u red malteških vitezova i odlikova se u raznim ratovima. U varaždinskoj krajini bio je oko godine 1655. kapetan u Gjurגיעvcu, kasnije je premješten u Ivanić. Godine 1663. bude imenovan namjesnikom vrhovnoga zapovjednika varaždinske krajine generala Leslie kao vicegeneral i kapetan u Koprivnici. Dana 9. juna postavljen je Herberstein karlovačkim generalom, na kojem je mjestu ostao do smrti 1689. (Lopašić, Karlovac 195—206; I. A. Kumar: Geschichte der Burg und Familie Herberstein 3 Theile Gratz).

⁶² Nikola Poderković krivo navodi, da je Kordić posvećen »ab archieppo Ungvariensi«, dok mora biti »ab archieppo et metropolita Ugro-Valachiae«.

skopat obećao i da osim toga ima diplomu od samoga cara, na temelju koje je i rukopoložen. Herberstein dodaje, da narod ne će Kordića priznati biskupom i da ga ne pušta niti u svoje kuće (Arch. ecc. zagrab. epist. ad Petretić IV, 76).

Kad je Sime Kordić poslije ovoga razgovora s Herbersteinom došao na župni dvor, upitao ga je Poderković, da li je bio kod pečskog patrijare. Kordić da je odgovorio, da tamo nikako nije išao nego je sam bio u ugrovlaškoga mitropolita. Ako mu uspije čitava ova stvar, da će poći zagrebačkom biskupu i da će onako raditi, kako mu bude on savjetovao.⁶³

Kordić je uvidio, da će zlo svršiti s Herbersteinom, pa je zato odmah iz Lepavine pohitao u Beč. Ugarskom kancelaru je pokazao diplomu o posveti za biskupa i na osnovu toga je tražio, da bude izabran za to mjesto. Selepčeni već nije znao, što da uradi s tim čovjekom, pa ga je poslao carskom ispovjedniku, da on ovu stvar riješi. Kad je ispovjednik razabrao, da je posvećen prije nego je dobio carevo obećanje, silno mu je to zamjerio i naložio, da odmah ide zagrebačkom biskupu, koji neka mu naredi, da ode u lepavinski samostan i da ondje mirno čeka odluku, koja će mu se preko zagrebačkoga biskupa poslati. Kordić je na to pošao do isusovca Gjüre Gailera i molio u njega preporučna pisma.

Sve to javlja Gailer Petretiću u pismu od 9. aprila 1663. i dodaje, da velmože ne mogu vidjeti živa Kordića radi toga, što je falsificirao neka pisma i zloupotrijebio pečate vojvoda. Kordić se ispričava, da su to samo klevete protivnika. On kaže, da vidi, da su mu sada glavni protivnici Isusovci. Gailer je dao Kordiću preporučna pisma i o njihovoj vrijednosti veli: Koliko mogu, neka mu valjaju!

Prema njegovom mišljenju po vjeri i moralu bolji je Kordić od Mijakića. Radi toga neka ga biskup posve ne odbije, nego neka ga imenuje arhiprezbiterom. U Beč neka više ne dolazi, jer ga niko rado ne vidi i jer je postao svima dosadan (Arch. eccles. zagrab. epist. ad Petretić IV, 77, listina štampana kod Ivića op. c. 59. 60).

Prije četvrte nedjelje poslije Uskrsa iste godine osvanuo je Kordić u Varaždinskim Toplicama kod Petra Petretića i donio mu pismo Stjepana, ortodoksnog mitropolite ugrovlaškog, kojim svjedoči, da ga je rukopoložio za episkopa vlaškoga Svidničkoga u Hrvatskoj i Slavoniji po nalogu kneza Gjüre Ghike.⁶⁴

⁶³ Arch. eccles. zagrab. epist. ad Petretić IV, 74.

⁶⁴ Knezovi Ghike potiču iz Velesa. Albanskog su roda. Od sedamnaestoga vijeka bili su često gospodari Moldavije i Vlaške. Proširili su svoju vlast i imanja svojim okretnim pristajanjem sad uz Tursku, sad uz Austriju, sad uz Poljsku. Osim toga su pritiskivali svoje podanike. Prvi je bio knez Gregorije, koji je dobio kneževsku vlast od svoga

Prije svega čujmo, što o diplomi i posveti kaže Petar Petretić u pismu, što ga je upravio na isusovca Gjur u Gailera četvrte nedjelje po Uskrsu 1663. Petretić veli, da je Kordić k njemu došao u Varaždinske Toplice i da mu je predao ne samo Gailerovo pismo nego i diplomu Stjepana, nadbiskupa i mitropolite čitave ugrovlaške zemlje, kojom svjedoči, da ga je zaredio za biskupa. To rukopoloženje je lažno, prevarno i maliciozno. U toj diplomi da se naročito ističe, da su Kordića poslali u Ugrovlašku pravoslavni kršćani i pravoslavni kler, koji su mu dali svjedodžbu, da živi u pravoslavnoj istočnoj crkvi. Na osnovu toga svjedočanstva da je mitropolita Stefan sazvao po običaju episkope i da je Kordića rukopoložio za episkopa po nalogu kneza Grigorija Ghike. Kordić je po prevari dobio preporučna pisma od nekih kaluđera u manastiru Lepavini i od nekih Uskoka, pa se uputio vlaškom knezu, koji je naložio mitropoliti Stjepanu, da ga zaredi za biskupa na novi titul e p a r h i j e L e p a v i n s k e.⁶⁵ Ako se za vremena ne stane ovome na put, siromašni ovi kršćanski krajevi morat će preko novoga vladičanstva plaćati daće za vlaškoga kneza i mitropolitu, koji će ih u ime danka davati sultanu. Tako će se u istom kraju osnovati tri dieceze. Prvu lepavinsku osnovao je knez i mitropolita vlaški. Na čelu bi joj imao biti kao vladika Sime Kordić, čovjek pun lukavštine, prijevare i laži, bez obraza, bezbožna skitalica, kako tvrdi Mijakić, pun drugih zločina, kako kažu drugi Uskoci. Druga bi dieceza bila V r a t a n j s k a, koju je osnovao pećski patrijara. Taj su titul nosile vladike Maksim i Gabre Predojević i Sava Stanislavić, a taj bi titul rado imati sada i Gabre Mijakić. Treća dieceza bi bila G o m i r s k a u hrvatskoj ili karlovačkoj krajini. Na čelu bi te biskupije bio kaluder Joakim Đaković, koji je otputovao u Veneciju, da ga tamošnji grčki biskup rukopoloži za vladiku.⁶⁶ Taj je

---

zemljaka turskoga vezira Mehmeda Köprülü-a (E. Golubinski: *Kratkij očerk istorii pravoslavnyh cerkvej: bolgarskoj, serbskoj i rumunjskoj*, Moskva 1871, 331—345). — Gregorij Ghika vladao je od 1660—1664.

⁶⁵ Kako je došao Petretić do lepavinske eparhije, nisam mogao dokučiti. U singjeliji mitropolita Stefana govori se o Svidničkom episkopatu, a nema ni traga o kakvoj lepavinskoj biskupiji.

⁶⁶ Prvi filadelfijski grčki nadbiskup, kojega je mletačka vlada imenovala za sve vjernike grčkoga obreda na svom državnom teritoriju, dakle i u mletačkoj Dalmaciji, bio je Gabrijel Severo. Njega je posvetio carigradski patrijara Jeremija II, čiji su poznati dobri odnosi s papom Grgurom XIII. (Marković, *Cezarizam i bizantinstvo*, Zagreb 1891., II., 544. 545), radi čega malo da ne izgubi glavu. Gabrijel Severo vratio se iz Carigrada 1578. u Veneciju, gdje je stalno rezidirao on i njegovi nasljednici. Gabrijel je bio sjeđinjen. Umro je 1616. na Hvaru u Dalmaciji. Pokopan je u crkvi reda Sv. Vasilija (Marković, *Slaveni i Pape II*, 390. 391). Nakon Melentija Tipaldija, koji je rukopoložio za dalma-

biskup ujedinjen s rimskom, pa ga zato nije htio posvetiti za biskupa bez dozvole akvilejskoga patrijara. Zato je Joakim bio u Karlovcu kod Petra Zrinjskoga,⁶⁷ karlovačkog vicegenerala, i molio od njega preporučna pisma za patrijaru akvilejskoga. Đaković je bio vrlo nasilan, kako je Petretića izvijestio Petar Zrinjski. Tako je jednom prilikom dao jednomu dakonu za vrijeme službe u crkvi skinuti odežde i degradirati ga radi toga, što prije kađenja crkve nije molio blagoslova u njega nego u jednoga drugoga prezbitera, koji je bio »soslugašci«, jer je Đaković sebe već tada smatrao episkopom. Kaluđeri su se zato na Đakovića silno razljutili, navalili na nj i bacili ga iz manastira Gomirje i crkve napolje i on se sada skiće po primorskim krajevima.⁶⁸

Radi ovoga čina Kordić se mora kazniti najtežom kaznom ili tamnicom ili trajnim izgonom. Ako ne bude strogo kažnjen, povesti će se i drugi za njegovim primjerom. Tako je Mijakić u Zagrebu pitao Petretića, što će biti s Kordićem, koji je bez dozvole otišao u Tursku i vratio se. Petretić mu je odgovorio, da ne će biti dobra. Kapetan u Koprivnici da ima dobro paziti na njeov dolazak. Kordić se nadalje mora kazniti radi toga, što je maliciozno i prevarno prenio jurisdikciju od cara i pape na vlaškoga kneza i mitropolitu; što podiže bune među siromašnim uskočkim narodom na pogibao

tinskoga biskupa za vjernike grčko-slavenskoga obreda Nikodema Busovića, ostala je stolica filadelfijskih nadbiskupa prazna od 1713—1762. (O Nikodemu Busoviću i nadbiskupu Tipaldiju vidi moju raspravu u »Novoj Reviji« 1930. god.) — Posljednji filadelfijski nadbiskup je bio Sofronije Cutovali do pada republike (1797.).

⁶⁷ Za vrijeme karlovačkoga generala grofa Herbarda Auersperga (1652—1669.) bio je 1658. godine osnovano posebno mjesto namjesnika generala (Generalamtsverwalter) i prvim takvim vicegeneralom postao je grof Juraj Frankopan Tržački. Poslije njegove smrti bio je namjesnikom grof Petar Zrinjski, koji je bio žumberačkim kapetanom već od 1648. god. Auersperg je rijetko dolazio na Krajinu, a kad je dolazio, nije to bilo radi boja s Turcima nego zato, da pobere lijepe dohotke zapovjednika. Lako je njemu bilo s dobrim Jurjem Frankopanom, ali je imao vraškoga okapanja s Petrom Zrinjskim, koji je bio poznati junak od megdana u čitavoj tadanjoj Evropi. To je Auerspega najviše boljelo, pa je nastojao Zrinjskoga intrigama na dvoru potkopati, kao da je on kriv ratovima s Turcima na granici. Kad je Zrinjski 1663. kod Jurjevih Stijena kod Otočca do nogu potukao bosanskoga pašu Čengića i brata mu živa uvatio, izmamio je Auersperg od Zrinjskoga zarobljenika i prodao ga u Veneciju. To mu Zrinjski nikada nije zaboravio. Ovaj drski Nijemac sa svojim kukavičlukom i sa svojom bahatosti zabo je u dušu Petra Zrinjskoga prve žalce velike boli i osvete... (Fr. Vaniček, Specialgeschichte der Militärgrenze I, 104—110; Lopašić, Karlovac, 194. 195; Lopašić, Žumberak [Zagreb 1881.], 30).

⁶⁸ Arch. eccles. zagrab. epist. epporum, v. VII, 36 Exemplar.

krajine i kraljevstva; što je difamiran radi čarolija i radi odurnoga zločina (bestijalnost), radi čega će se morati potanje saslušati; što falzificira pisma i služi se njima; što upotrebljava careva protekcionalna pisma u druge svrhe, da ga ljudi priznaju biskupom.⁶⁹ Tako govori Petar Petretić o posveti Stevana, mitropolita ugrovlaškoga, a sada da vidimo samu diplomu!

Medu »Acta archivi almae ecclesiae episcopatus Zagrabienſis« (Epistolae ad diversos Z. a. V. I) nalazi se dokumenat pod naslovom: »Copia litterarum donationalium pro episcopatu Ziniensi (Svidnicensi) in latinum transcriptae. 1663. 19. Januarii. Stephani metropolitae Valachorum litterae super consecratione Simeonis Kordich, episcopi Valachorum«. Dokumenat glasi od riječi do riječi ovako:

Stephanus Dei gratia archieppus et metropolita provinciae Agriae siue Wgrolaskij.

Magna et inexplicabilia opera illa, quae sunt pro salute nostra, Dominus et Saluator noster Jesus Christus adimpleuit indubitata conceptione sua, ut apostolis suis reuelasset nobisque subsequentibus indicasset hoc opus et doctrinam bonis et ueris ouibus Christi, quae in sancto euangelio dicuntur, bonis pastoribus et mercenariis, qui hoc opus in se assumunt digni et idonei doctrinae spiritualis, quae in Domino nostro Jesu Christo in figura declarabatur, postea sanctis apostolis et discipulis eius reuelatum. Tandem sic ad nos peruenit eadem auctoritas, ut dignis doctrinae conferatur super bonis ouibus, qui non propter opus solum, sed propter animas, ut id fiat, lucrandas intendant, quo tempore peccatum tolli possit et uerae fidei finis esse.

Factus itaque est in partibus Sclauoniae et Croatiae episcopatus Suidnicensis, qui olim fuisset Christianorum, sub imperio et collatione Caesareae Mattis, et quia iustificatae oues propius non inuenerunt, sic ad nos uenerunt, ut episcopatum, consecrationem et benedictionem accipiant secundum ritum sanctae matris ecclesiae nostrae catholicae. Et sic Sclauonico in alienis partibus idiomate nati et progeniti uerae christianae fidei opera selecta faciunt Christiani ueri homines, quae sancta mater ecclesia iniungit, sic et nos secundum ueritatem scripturae eius dignum eum cognouimus non affectando auaritiam et gullam aperiet eum nobis

⁶⁹ Ibid. — Kordić se mora kazniti, »tum quia turbas excitat in misera ista et rudi Valachorum plebe cum periculo horum confiniorum ac totius istius regni, tum quia de maleficio et nefando crimine incusatur ac diffamatur — super hoc tamen puncto exactior fieri debet inquisitio — tum quia laborat manifesto crimine falsi, vel litteras falsas, ut Vestra Paternitas (Miller) insinuat, ut mihi etiam Valachi dixerunt, fabricando eisque utendo, vel ueris litteris, praesertim Suae Mattis et Hungaricae cancellariae sibi pro pacifica in monasterio et officio archimandritae permansione datis in alium finem pro eppatu nimirum nequiter abutendo«.

Christianis gratia et misericordia in sinceris fratribus. Ac iussu serenissimi principis Domini, Domini Gregorii Gijchka eum ad episcopatum inspiratione Spiritus Sancti consecrauimus. Praeterea tenebitur Dei amore episcopus metropolit, ut dignus et sufficiens pastor custodire uniuersos in sancta christiana catholica ecclesia, fidem ueram et indubitam ut teneat et conseruet inuiolabiliter, prouti scriptum est secundum ritum fidelium Christianorum. Ac proinde oportet huic sancto episcopo Simeoni in Christo fratri ex gratia nostra, ut uadat in sanctum episcopatum supra specificatum absque omni suspicione et uniuersa administret, quae episcopo metropolit sunt administanda, et ut ueniat ad lumen et auctoritatem episcopalem eundemque acceptari uolumus et iubemus ex tota anima et toto corde et tota mente cum laetitia, desiderio et gaudio magno, et ut oboediamini ipsi, uti fideli patri suo. Aures uestras ferte ad ipsum et, quae docuit, audite et tenete.

Ac Dominus Deus omnipotens pacem in Trinitate dabit, quam exopto, et in indiuidua Trinitate benedicet, quae diuisa, componit, et perdita ad se trahit et custodit oues uestras et quaecunque benedixerit, sint benedicta, quaeque multiplicauerit, sint multiplicata. Pascimini simul cum pastore uestro, ut manducetis de doctrina Dei Christianis concessa et data ad salutem animarum. Amen.

Datum in benedicta arce Bukorestt die 19. mensis Januarii, annorum a condito saeculo septem millia centum septuaginta primo, annorum uero salutis 1663.

Stephanus archiepiskopus et metropolit Wgrolaskij M(anu) propria. L. S.

Za razumijevanje dokumenta potrebito je ovo istaći:

Od XV. do polovine XVII. vijeka imala je Vlaška ili Ugro-vlaška dvije prijestolnice: Tirgoviste i Bucuresti, od kojih je 'bila glavnom prva. Od godine 1659. sijelom je i vojvoda i mitropolita Bucuresti. Godine 1656. spominje se mitropolita Stefan. Golubinski (Kratkij Očerk istoriji pravoslavnyh cerkvej 359.360) ne zna, da li je to isti Stefan mitropolita, koji se spominje god. 1650., ili je drugi mitropolita istoga imena. U djelu: »Istorija raznih slavenskih narodov naipače Bolgar, Horvatov i Serbov iz tmi zabvenija i vo svjet istoričeskij proizvedennaja Ioannom Raičem, arhimandritom vo svjato-arhaggelskom monastirje Kovilje«. (V Vienne pri G. Stefanje Novakovič v Slaveno-Serbskoj, Valahijskoj i vostočnih jazikov privileg. typografiji, četiri sveska, I—III izašao 1794, IV 1795.) iznosi se prema riječima savremenika, da je Stefan, mitropolit »Vlahozaplaninski« ili Ugrovlaški rukopoložio Simeona Brankovića u septembru 1656. u gradu Tirgoviste za mitropolita sedmogradskoga (IV. 78—80; cf. Golubinski, Kratkij očerk, 403). I knez Ghika i mitropolit Stefan, koji se spo-

minju u diplomi, historijske su dakle ličnosti i prema tomu s te strane ne može se kazati, da je Kordić diplomu sam sastavio.

Mitropolita Stefan spominje u diplomi Svidničko vladanostvo u krajevima Hrvatske i Slavonije, koje je nekad pripadalo kršćanima. Budući da vjernici toga episkopata nisu mogli naći u blizini episkopa, poslali su Simu Kordića u Bucuresti, da bude rukopoložen po obredu Svete majke crkve naše »katoličke«.

Koji je izraz ćirilovskom originalu stajao na mjesto latinskoga »catholica«, teško bi bilo označiti. Može biti da je stajalo »soborna«, ali bi teško bilo i misliti na to, da bi prevodilac taj izraz mogao prevesti u »catholica«. Ako je u originalu Stefan nazvao svoju crkvu »sveta majka crkva katolička«, iz toga nipošto ne slijedi, da je on bio ujedinjen sa Svetom Stolicom, jer crkvu ne samo po vjeri nego i po raširenosti zove katoličkom i sam Focije (Ep. 8. ad Mich. Bulg. n. 16, Migne 101, 645 apud Theoph. Spačil: *Conceptus et doctrina de ecclesia iuxta theologiam Orientis separati* u »*Orientalia Christiana*« 1923. num. 2, 36). Isto tako u »*Ortodoksnom ispovijedanju vjere Petra Mogile*« naziva se crkva »katoličkom« i zabranjuje se, da se tim imenom naziva bilo koja partikularna crkva (ibid. 62). U »*Dositeovom ispovijedanju*« zove se crkva »katoličkom« radi toga, što ujedinjuje sve raštrkane partikularne crkve (ibid. 66, 67). Prema enciklici Antima VII., koja sadrži odgovor na encikliku Lava XIII. »*Novitates Romanorum*«, definira se crkva kao jedna, sveta, katolička i apostolska (ibid. 68; cfr. Spačil: *Doctrina theologorum orientalium* in »*Orientalia Christiana*« 1924. num. 8). Kako je Stefan došao do toga, da Kordića zove na dva mjesta »episkop metropolit«, nikako nisam mogao dokučiti. Možda je Kordiću palo na pamet, da se dade postaviti ne samo episkopom nego i mitropolitom uskočkim!

Isusovačko Izvješće kaže o ovoj posveti Sime Kordića: »*Simeon Kordich collectis... aliquod wayvodarum sigillis tanquam commendatitiis litteris curit in Moldaviam aemulum suum praevertere gestiens, inde affert Viennam diploma sibi collatum a Stephano archiepiscopo et metropolita provinciae Agrariae seu Vugrolaski declarante Simeonem Kordich iussu serenissimis principis Gregorii Gychka consecratum esse in episcopum Svidnicensem et metropolitam Valachorum in Croatia et Slavonia. Hoc diploma exhibetur patri Gailer, ait se consecratum esse in vladicam iamque ad sedandas varias turbas in populo nascituras et plenam pacem in Vallachis stabiliendam aliud requiri nihil, nisi ut ipse commendatur a reverendo patre Miller et a Caesare confirmetur in ea dignitate. At pater, ut se et alios ab insulto homine liberaret, exaggeravit ei gravitatem criminis laesae Mattis, quod potestatem conferendi episcopatum regi Hungariae proprium transferre praesumpserit in principem Moldaviae. Suasit deinde, ut celeri fuga subtraheret se a poenis, priusquam*

fama criminis ad aliorum aures dimanaret. Proripuit se ergo temerarius homo...»

Marčanski kaluderi, žestoki protivnici Sime Kodića, sumnjaju o autentičnosti ove diplome i tvrde, da ju je po svoj prilici sam Kordić izradio (cfr. pismo Nikole Poderkovića, koprivničkoga župnika, Petru Petretiću od 9. maja 1663., Acta arch. ecc. zagrab. epist. ad Petretić IV, 81).

Proti autentičnosti diplome ne može se navesti kao razlog, što je napisana u starom slovenskom jeziku, jer se u bogoslužju i u službenim aktima upotrebljavao slovenski jezik sve do početka osamnaestoga vijeka u Moldaviji i Vlaškoj. U svjetskoj literaturi počeo se upotrebljavati narodni rumunjski jezik zajedno sa slovenskim istom u polovini 17. vijeka. Moldavski vojvoda Vasilije Lupul (1634—1656) osnovao je u Jasiju prvu rumunjsku tiskaru i dao u njoj štampati 1646. god. građanski zakonik za moldavsku kneževinu. Vlaški vojvoda Matej Basaraba (1633. do 1654.) dao je štampati 1652. knjigu crkvenih zakona tako zvanu »Kormčaja«. Rumunji u Transilvaniji preštampavali su i rabili srpske knjige. Tu je bio mitropolitom spomenuti Sava iz porodice Brankovića od 1654—1680 (Golubinski, Kratkij Očerk 371—394; 403). —

Kordić u tamnici u Marči, Zagrebu i Varaždinu. — Blijeg u Tursku.

Kordić je iza toga pošao u Lepavinu, ali ga je tamo zla sudbina čekala. To on opisuje u svom pismu na zagrebačkoga biskupa početkom maja ovako: »Umilimo (mente commota, potresena srca) i plačevno pišem Gospodinu, Gospodinu biskupu zagrebačkom Petru Petretiću. Poslušah, kako mi zapovijeste i prepovijeste njega svetlosti (cara) moćom, da ne idem iz manastira nikud. Tako učinih ne na dobro po sebe po vašoj zapovedi i prepovedi, te dobih okove na noge od kaludera. Ne znam, hoće li Vam biti za dušu i za zdravlje i pri njega svetlosti dobar glas i pri drugoj gospodi. Ne znam, koji je to ljuti đavol, te vašem gospodstvu tako omrzoh, pri njega svetlosti imajući lepu abdenciju (audienciju kod cara) i graciju. I njega svetlost na abdenciji istinom obeščala i rekal: hoću zapovidjeti, koliko brže bude moguće. U tom mene nesreća prispe. Izide na nemšku kanceju (njemačku kancelariju) moja hformacija (informacija) ot generala (Valtera Leslie) i ot krisrota (ratnog vijeća u Gracu). U tom generala prevariše prokleti Marčani (kaluderi u manastiru Marči, koji su bili uz Gabru Mijakića) s lažom i huljenjem na mene, kako to i vašemu gospodstvu, da sam cuprnik. I da sam! Ta bih vas (marčanske kaludere) nautrije (jutrom rano) occuprio, te bih miran bio! Onako oni uzreli (vidjeli) lice Boga kako istinu povidaju!

Vaše gospodstvo! Ščo pozabiste božiju zapoved? Ne reče li Bog Avsau sinu Orivovu: proklet vasaki (svaki), ki drži većma

po rodu neg po Bogu? Neste I vi meni otac po Bogu? Ne zaboravite (zaboravite) Boga radi Sina svojego po Bogu, da me ne penju i ne vežu kaluderi, jako (kao) Diokletijan (Dioklecijan). I sade i ni s koga mene penju ni vežu nego s Vaše nemilošte, kako razumeše ot Vas naprasni i moj nesrećni otlučak. U tom se prepadoše ot sile marčanske te mnom špot čine. Ni sužnjem tako, koji je o tri o četiri ezera. Na noge dvojca željeza, na ruke lisice i tako prete, da me umore ljutim bojem i mukom, ako im ne dam cesarske liste, da ih stope i na oganj metnu.«

Kako se vidi, lepavinski su kaluderi na svaki način htjeli doći do dekreta, kojim je Ferdinand III. postavio Kordića arhimandritom svih kaludera u Hrvatskoj i Slavoniji, i do preporučnoga pisma cara Leopolda, kojim ga u tom utvrđuje.

Kordić se dalje u listu tuži, kako se nalazi u velikoj sramoti i potištenosti, a to sve zato, što je u carskoj milosti i što od njega ima listove. Preporuča se Petretiću, kojemu je bio vazda pokoran i bit će mu u buduće, pa onda završuje: »Ako me ostavite i zabite (zaboravite), hoću tužiti Ježušu i Kristušu i Divici Mariji i vasem svetim na nebu, da bude moja muka i moj trud i moja krv na vašoj duši. I ako preporučite Gavrila (Mijakića) ili Jaćima (Đakovića) njega svetlosti, tak pošljite mojim mučiteljem, nek me umore svrhu vaše duše, neka svagda sam poginuo pored pravice i zapovedi njega svetlosti, a pored suprotivnosti i jalnosti mojega po Bogu oca. I ako tako učiniste i mene pozabiste, moja muka i krv na vašoj duši va veki amen.«

Na strani ovoga pisma dodaje Kordić, da ako je pogriješio i bio u svoje vrijeme kod pećskog patrijare, da ga je za to Petretić ukorio. Isto tako ga je karao, što je išao u Ugrovlašku, Moldaviju i Kijev.⁷⁰

O utamničenju Sime Kordića daje nam poblize podatke Nikola P o d e r k o v i ć u pismu od 9. maja 1663. na zagrebačkoga biskupa. On pripovijeda, da su dvojica monaha Janičić i Spiridion iz manastira Lepavine došla k njemu u Koprivnicu 9. maja. Budući da nisu nikako mogli podnositi zloće Sime Kordića, to su naumili održati zajedničku skupštinu kaluderi marčanskoga i lepavinskoga

⁷⁰ Arkiv Jug. Akad. zagreb. coll. Lopašić. Original. Ovo je Kordićevo pismo poslao u Zagreb koprivnički župnik Nikola Poderković 6. maja 1663. Poderković veli: »Quo in statu sit Simeon Kordich, ex inclusis hic propriis illius litteris Dtio Vra Illma ac Rma intelliget. Illos duos monachos ex Lepa Vina hactenus absentes per dies aliquot hodie primo ad me Capronczam expecto uberius hic cum illis quam in monasterio Lepavinensi locuturus...« — Iz toga pisma saznajemo, da je u manastiru Marči održana zajednička skupština marčanskih i lepavinskih kaludera i svjetovnih popova 5. maja (Arch. eccles. zagrab. epistolae ad Petretić IV, 80, štampana listina kod Ivčića 61. 62).

manastira s prezbiterima,⁷¹ da odluče, što će s Kordićem. Ovaj je nešto načuo o toj skupštini i htio je uteći u Tursku. Radi toga ga je tri dana prije sastanka iguman manastira Lepavine dao vezati i kolima odvesti u Marču. Prema odluci zbora ima tako dugo ostate u tamnici, dok se iz Beča ne vrati general Leslie i dok ne dozvoli Uskocima svih triju krajina, da se sastanu na veliki zajednički narodni zbor i da sude Kordiću. Kao razloge, zašto su Kordića zatvorili, naveli su pred Pederkovićem ove: što se prikazivao biskupom i vršio biskupske čine, a to mu je zagrebački biskup zabranio;⁷² što je neprestano pisao u Beč pisma *Marija Nović* u protiv kaludera marčanskog manastira; što se oko hvalio, da je vladika i da od nikoga drugoga ne ovisi nego od cara i grčkog patrijare; što se grozio monasima u Marči i Lepavini, da će ih baciti u tamnicu i na njih udariti druge teške kazne, ako mu se u svemu ne pokore; što je veliku svotu novaca isprosjačio u trim krajinama i u kraljevstvu za popravak manastira u Lepavini, a sav taj novac — oko 1000 forinti — potrošio za sebe i za episkopat. Iguman Janičić pronašao je od toga novca samo 30 dukata kod nekoga Veliča. Osim toga je on bez znanja kaludera u Marči i Lepavini, bez znanja prezbitera stvarajući prejudic za cara otišao *Stefanu mitropoliti*,⁷³ da ga posveti i tako silom htio biti vladika. Nadalje se ne može vjerovati, da je uopće rukopoložen i o svojoj konsekraciji ima falzificiran dekret, što se najbolje vidi iz toga, što je šest dana hoda pred Bukareštom ostavio svoga druga i sam pošao naprijed i boravio oko 20 dana na nepoznatom mjestu i kroz to vrijeme je po svoj prilici falzificirao diplomu *Stefana mitropolite*.⁷⁴

Poderković je kazao kaluderima, da pođu u Zagreb do *Petretića* na duhovski ponedjeljak i da mu sve to kažu, što oni i obećашe.

⁷¹ Dakle u varaždinskoj krajini bio je u ovo doba veći broj i mirskoga klera, a nisu bili samo kaluderi. Ti su svjetovni svećenici došli iz Turske.

⁷² Kaluderi bi htjeli prikriti razlog, zašto su Kordića bacili u negve, pa navode kao razlog odredbu zagrebačkoga biskupa, da ne smije vršiti biskupske čine. Herberstein je u ostalom dozvolio Kordiću, da smije nositi insignija vladike i vršiti čine samo unutar zidina Lepavine.

⁷³ Kaluderi manastira Marče i Lepavine drže, da imaju pravo odlučivati, ko će biti vladikom.

⁷⁴ Kaluderi su o tom izjavili pred Pederkovićem: »Quod nec crederetur esse consecratus in eppum literasve, quas super consecratione sua haberet, esse fictitias et falsas, quod colligitur, inde, nam socium suum sex dierum itinere a loco Bukkorest procul reliquit ac solus absque quolibet comite, nemo scit ubi per dies circiter 20 moratus est, intra quod tempus literas illas confixisse putatur et scripsisse« (Arch. eccl'es. zagrab. epist. ad *Petretić* IV, 81. — Listinu je štampao Ivić 62—64).

Poderković ističe za Janičića, da je tvrdovrat u herezi, a Spirdion se ne bi morao osuditi, kad bi imao nešto više znanja.

Poderković na koncu upozorava biskupa na onu zasnovanu skupštinu svih triju krajina. Na njima će oni raspravljati ne samo o Kordiću, nego i o drugim stvarima, pa im se zato ne smije dozvoliti. Njemu se čini, da je Mijakić dao zatvoriti Kordića i da se po njegovom nacrtu sprema zbor, da ga narod proglasi vladikom.⁷³

U martu 1666. godine tužila su Simu Kordića trojica krajiških sudaca i to: Stjepan Osmokrug u Križevcima, Ilija Romanović u Koprivnici i Nikola Vuković u Ivaniću ratnom ministarstvu u Beču radi toga, što se svuda prikazuje kao vladika i što čini među kaluderima nemire. Kordić da je bio nekoliko godina u tamnici, ali je iz nje pobjegao. Suci mole, da se ponovno baci u tamnicu (Lopašić, Spomenici Krajine II, 315).

Od toga vremena sve do maja 1666. nema u arhivima o Kordiću ni traga ni glasa. Pod tim datumom upravlja on molbu caru, u kojoj najprije ističe, da ga je Ferdinand postavio lepavinskim arhimandritom i da je nastojao osnovati škole za mladež, ali su se tomu usprotivili kaluderi, koji su pobunili i svjetovnjake. Oni su se bojali, da mladost preko škola malo po malo ne postane katoličkom. Pred tri godine da mu je dao car darovnicu za marčansku biskupiju i ujedno zapovjedio, da mu se ima svako pokoravati. Kad je to čuo neki Gabre Mijakić, »plus scandalosus quam religiosus«, koji je bio obični paroh i nikada nije bio u kakvoj drugoj duhovnoj službi, kriomice je pobunio protiv njega kaludere i prezbitere. Ne znajući, o čemu se radi, došao je Kordić u Marču. Tu su na njega navalili kaluderi kao razbojnici, oduzeli mu tri konja i sve stvari, što ih je imao sa sobom i carska pisma. Bacili su ga u donje tamnice, koje su bile smradne i mračne. Na noge su mu postavili teške okove, koje još danas čuva u sebe. Osim toga su ga vezali lancima posred tijela i oko vrata. Ruke su mu raširili i vezali tako, da se nikuda nije mogao okrenuti. Na prsa su mu navalili teško kamenje, koje se baca s ramena tako, da je jedva mogao disati. Noću su ga šibali tako žestoko, da je jedva duša u njemu ostala. Kod toga su govorili: Ti zločinče bez vjere, Ti češ nas obrnuti na krivovjernu katoličku svrabljivu vjeru. Neka ti sad pomognu car i ježuvite ili njihovi biskupi ili kogod od njih! Ne češ živ umaći iz naših ruku, ti zločinče i zvodniče našega naroda.

⁷³ Poderković je siguran, da vicegeneral Herberstein ne će dozvoliti ovoga zbora, a Petretić mora nastojati kod Leslie-a, da ga ni on ne dozvoli, »nam tali congregatione et plura priora tractari per illos possent, maxime pro Gabriele Miakich sine dubio essent tumultus« (Arch. eccles. zgrab ibid.).

U Marči je bio u zatvoru od Velikoga Petka sve do svetkovine sv. Martina. Iz teške tamnice su ga izbavila dva katolika.

U istoj molbi Kordić tuži Mijakića, da nije ispunio uvjeta, što ih je pismeno obećao pred carem, a osobito da nije izvršio obećanje, da će poč u Rim. Mijakić se već više od dvije godine skiće ovamo i onamo i niti na pameti nema da pođe u Rim radi potvrde i radi unije, nego neprestano drži s grčkim patrijarom, koji je izlučen od vjere i katoličke crkve. Kao najveću tajnu javlja, da Mijakić obilazi krajinu i neka, car bude na oprezu, da Mijakić možda ne radi tajno o podizanju bune.

Na koncu moli cara, da mu dade ispražnjeno vladičanstvo Gomirsko⁷⁶ ili Žumberačko⁷⁷ pokraj Jadranskoga mora. U

⁷⁶ O Gomirju i Gomirskim Vlasima cfr. Lopašić: Spomenici: g. 1601. marta 26. Juraj Zrinjski moli Ferdinanda, da mu podloži Vlahe, što su ih Drašković i Lenković prije dvije godine naselili u Gomirju (I, 293); 1601. maja 8. Lenković moli Ferdinanda, da zabrani Frankopanu smetati gomirske Vlahe u posjedu zemalja (I, 294); 1601. maja 24. Ferdinand opominje Frankopana, da ne uznemiruje gomirskih Vlaha, jer bi se mogli vratiti u Tursku (I, 295); 1601. oktobra 4. Ferdinand poručuje Zrinjskome, da mu ne može dati vlast nad gomirskim Vlasima (I, 296); nadalje vidi ibid. I, 306, 308, 309, 310, 312, 313, 326, 330, 333, 336, 344, 345, 346, 355—357, 358, 368, 378, 380, 385; II, 24, 28, 39, 50, 52, 101—105, 115, 154, 157, 158—161, 229, 285, 294—296, 301, 400, 403, 410; III, 11, 192, 209, 309; Lopašić, Karlovac 139s; Man. Grbić, Karlovačko vladičanstvo I, 28—48. Što je Grbić pisao prema Lopašićevim Spomenicima, dobro je, a što je pisao na svoju ruku, slabo je. Još vidi Dr. A. Ivić: Seoba Srba u Hrvatsku i Slavoniju (Sremski Karlovci 1909.) 29s.

⁷⁷ U arhivu Kongregacije de Propaganda fide često se spominje »episcopatus Montis Feletrii«. Kako su u Rimu došli do toga imena, teško bi bilo pogoditi. Premrou u svojoj raspravi: »Serie dei vescovi Romano-catholici di Belgrado (Quaracchi 1925) p. 19. tvrdi, da je ovo ime postalo izmjenom slova od imena Pleterje u Kranjskoj. Iz dokumenata, koji se čuvaju u arhivu spomenute Kongregacije, vidi se, da se pod imenom »Gli Uskoci dei Monti Pletriaci« razumiju Uskoci, koji su naselili Uskočke Gore. Ali se pod tim imenom razumiju i svi krajevi u varaždinskom i karlovačkom generalatu, koje su naselili kršćani iz Turske. Ime biskupije »Montis Feletrii« ne nalazi se u breveu Pavla V., kojim 1611. osniva sjedinjeni episkopat u Hrvatskoj, Ugarskoj i krajnjim granicama Kranjske. Uopće tu nije dat naslov novom vladičanstvu, nego se govori o osnutku manastira Marče. Prvi naslov iz Rima dan je Pavlu Zorčiću »episcopus Platæensis« u breveu od 1671., dok se svi biskupi do njega u Propagandi nazivaju »Žumberačkim« biskupima. Od Vratanje do Zorčića marčanski su biskupi sami sebi dali naslov »Vratanjski«. Ferdinand III. dao je izabranom biskupu Basiliju 1644. novi naslov »Svidnicensis«, ali taj nikada nije u Rimu bio priznat, jer da »episcopus graecus non est capax tituli latini« (Šimrak: De relationibus 17s).

Gomirju da su se nekada naselili Uskoci s vladikom Gabrom, koji je u Gomirju sagradio crkvu.⁷⁸

Na Veliki tjedan 1671. poslao je karlovački general Josip Herberstein pod stražom Simu Kordića u Zagreb biskupu Borkoviću. Borković ističe, da bi bilo bolje, da Kordića zatvori sam general, jer da kaluderi nisu njemu podložni, ali kad mu ga je iz najbolje revnosti prema katoličkoj vjeri poslao, on ne će dirati u pitanje kompetencije. Kordića je dao baciti u biskupsku tamnicu i sad će pitati ili dvorsku kancelariju u Beču ili ratno vijeće u Gracu, kako ima s njim dalje postupati. (Arch. eccles. zagrab. epist. epporum III, 84.).

Isusovačko Izvješće veli: »Postmodum Zagrabiae multo tempore incoluit episcopalem carcerem«.

Za vrijeme biskupa Pavla Zorčića položio je Kordić ispovijest vjere u zagrebačkoj katedralnoj crkvi Sv. Stjepana. Kod toga čina bili su prisutni: zagrebački biskup Martin Borković, Brezarić, zagrebački kanonici i Zorčić. Kordić je obećao, da će se popraviti pod obvezom smrtne kazni ili robije na galijama. Međutim kad je Zorčić u augustu 1672. god. bio u Zagrebu, utekao je Kordić iz Marče. Kordić je govorio, da ide u Rusiju s kaluderom Petrom, a Zorčiću se čini, da se skita po selima Lukovo i Rakovica, koja pripadaju podbanu.⁷⁹

Malo iza toga 13. septembra piše Pavao Zorčić iz Marče Borkoviću, da već sam ne zna, što će raditi s Kordićem, jer neprestano ide naokolo po selima, buni narod i sije sjeme raskola. Ako se nije popravio, kad je bio vezan i u tamnici, što će onda sve poduzeti na slobodi? Radi toga ga treba na svaki način ukloniti, da ne bude drugima na propast.⁸⁰

Iste godine 15. decembra javlja opet Zorčić iz Marče, da se vratio s teške kanonske vizitacije iz karlovačke krajine i iz pri-

Gomirski episkopat izmislio je Kordić, jer o njemu nema spomena u dokumentima. Jedino Petretić spominje, da je to vladičanstvo prije Kordića htio osnovati Joakim Đaković, da se tako dokopa jedne biskupije. (Acta arch. eccles. zagrab. epist. ad Petretić VII, 36).

⁷⁸ Arhiv Jug. Akad. coll. Lopašić. — Kako je Kordić došao do toga, da su Uskoci u Gomirje došli s vladikom Gabrom i da je on sagradio gomirsku crkvu, ne znam. Prema Grbiću manastir Gomirje podignut je 1602. god. zajedno s crkvom Ivana Krstitelja. Kao osnivači se spominju kaluderi: Aksentije Branković, Visarion Vučković i Mardarije Orlović (Karlovačko Vladičanstvo I, 180—186). Ako Kordić ima pred očima marčanskoga vladiku Gabru Predojevića (1642—1644.), onda ne mogu nikako dokučiti, kako ga je doveo u vezu s osnivanjem gomirskoga manastira (Šimrak: De relationibus op. c. 114—128).

⁷⁹ Arch. eccles. zagrab. epist. miss. v. XCVIII. 35 archetypum.

⁸⁰ Arch. ecc. zagrab. epist. ad Borković Archetypum VI, 68. Štampao Ivić 79.

morskih krajeva. U tim mjestima sav je narod pobunio Sime Kordić, kojemu je isusovac Levačić na laku ruku povjerovao. Kordić je naime u tim krajevima pripovijedao, da će karlovački general Josip Herberstein i Zorčić natjerati čitavi narod na latinski obred; starce, koji se budu tomu opirali, da će posjeći mačem; mlade poslati na galije i drugim raznim mukama udariti. U pograničnim krajevima primorske i karlovačke krajine ljudi su bili toliko pobunjeni ovim lažima, da su odlučili prijeći u Tursku.⁸¹ U istom pismu javlja Zorčić, da je general dao Kordića uapsiti, ali je utekao podmitivši stražare.

Sredinom 1675. opet je Kordić obilazio sela i na krajini i bunio narod protiv Zorčića.⁸² Prije toga je bio Kordić u Turskoj i kumio je turskoga zapovjednika u Bihaću, da provali u karlovački generalat.

Međutim i Kordiću su došli na koncu crni dani. Kad se nalazio u selima oko Križevaca, dao ga je uvatiti križevački kapetan i vezanoga odvesti u Varaždin generalu, da ondje odgovara za svoja djela. Uskoci su ga pred sudom u Varaždinu optužili radi bestijalnosti, ali je on sve to tvrdovrato nijekao. Isto je tako nijekao, da je huškao turskog zapovjednika Bišća, da provali na kršćansku stranu. On da je vjeran caru, katoličkoj crkvi i papi, da je načinio ispovijest katoličke vjere i da se ispovjedio pred jednim isusovcem. Zorčić moli 10. novembra 1675. Borkovića, da poradi kod varaždinskoga i karlovačkoga generala, da Kordić ne dođe više do slobode, jer bi mogao lako pobuniti narod.⁸³

Isusovačko izvješće kaže, da je Kordić bio okovan u tamnici u Varaždinu oko dvije godine. Osuđen je bio na lom aču po svojoj prilici kao »coprnjak«. Međutim jedne je noći opio vinom čuvare i pobjegao u Tursku.

Tako je svršio kaluder Sime Kordić, koji je svojom lukavosti znao zavarati ne samo pećskoga patrijaru Maksima, carski dvor, ugarskoga kancelara, ugrovlaškoga mitropolita Štefana, kneza Ghiku i narodne vojvode nego i zagrebačkoga biskupa Petra Petretića i isusovce.

Kao vječiti kandidat za vladičanstvo neprestano je bunio narod protiv trojice marčanskih biskupa: Save Stanislavića, Gabre Mijakića i Pavla Zorčića. Za vrijeme prve dvojice borio se za »katoličku vjeru«, a za vrijeme posljednjega za održanje pravoslavlja.

⁸¹ Ibid. VI, 82 Archetypum.

⁸² Ibid. epistolae ad episcopos VIII, 58. »Kordich ille nequissimus istis diebus venit ad confinia, qui more suo nunquam quiescit deambulando inter Vallachos«.

⁸³ Ibid. epist. ad Borković IX, 18.

Imenovanje Gabre Mijakića.

U mjesecu martu 1663. predao je sultan Muhamed velikom veziru Ahmed-paši Köprili u Drinopolju prorokovu zastavu, opasao ga sabljom posutom dragim kamenjem i proglasio po starom običaju velikom svečanosti vojvodom. Na zidinama drinopoljske utvrde vijahu se repovi, koji su pokazivali prema Ugarskoj. Caru je bio naviješten rat i turska vojska krene preko Beograda u ugarsku ravnicu. Leopold je pred Turke u Beograd poslao poslanike, da mole mir, ali su Turci stavili tako teške uvjete, da ih car nije mogao prihvatiti. U borbama s Turcima osobito su se istakla braća Nikola i Petar Zrinjski. Prvi je hametice potukao tursku vojsku kod Novoga Zrina i razbio jedan turski tabor kod Novih Zamaka u Ugarskoj, a drugi je uništio vojsku bosanskoga paše, koji je provalio u Hrvatsku, kod Jurjevih Stijena kod Otočca i zarobio brata bosanskog paše.

U takvim prilikama nisu u Beču uz najbolju volju mogli pristati na prijedloge Petra Petretića o marčarskom vladičanstvu. Uskoci, koji su sačinjavali glavni dio obrambene vojske protiv Turaka, nijesu se mogli u srce ugrizati, a to bi se dogodilo, kad bi im se ukinulo vladičanstvo ili kad bi njihov vladika bio samo vikar zagrebačkoga biskupa, ili kad bi im se dao vladika, koji im nije u volji. Kandidatura Gabre Mijakića bila je dakle uza sva protivna naprezanja posve osigurana. Tu su kandidaturu na dvoru od početka 1662. god. podupirali Nikola i Petar Zrinjski. Njih su dvojica ostali vjerni Gabri Mijakiću do konca, pa je Gabre Mijakić ostao i njima vjeran do konca.

Bečki dvor bio je iz nužde uz Gabru Mijakića, iako bi radije bio vidio na marčanskoj stolici i samoga Simu Kordića. On se bojao gnjeva Uskoka, jer ih je trebao ne samo u ratu protiv Turaka, nego još više ili barem jednako tako u borbama protiv prava i privilegija hrvatskih i ugarskih staleža. Leopoldova vlada radila je već sada u potaji i pripravljala sve za odlučnu i konačnu bitku s hrvatskim i ugarskim velikašima, koje je trebalo jednom za uvijek skršiti. Nikola Zrinjski i njegov brat Petar svojim bistrim umom prozreli su ovu igru dvorske politike, pa su se zato i oni za vremena nastojali približiti Uskocima, a u prvom redu njihovom vodi Gabri Mijakiću. To je bila pozadina saveza Mijakića sa Zrinjskima. U ovaj čas Zrinjski nisu ni mislili na urotu, ali su se kao oprezni ljudi spremali za buduću borbu, koja će prije ili kasnije buknuti i biti će se na život i smrt.

Sada da vidimo, kako je došlo do imenovanja Gabre Mijakića!

Koncem mjeseca augusta 1662. došao je na imanje biskupa zagrebačkih Gradec kod Križevaca Petru Petretiću jedan od odličnih svećenika marčanske biskupije, u ime sviju molio, da Mijakića preporuči caru za vladiku. Oni se svi u ime njegovo zaklinju, da

Mijakić ne će ići patrijari u Peć; da će tražiti u Rimu konsekraciju i konfirmaciju; da će biti pokoran zagrebačkom biskupu i da će sve raditi prema njegovom savjetu. Taj isti delegat Uskoka je pripovijedao, da se kaluderi, a ne drugi Uskoci, groze, da će ubiti svakoga onoga vladiku, koji im se ne bude sviđao. Uskoci da će rado svakoga dočekati, koga im pošalje car. Još je mnogo toga pripovijedao o obijesti egzarha pećskoga patrijare Maksima.⁸⁴

Dva mjeseca iza toga sastali su se predstavnici svih triju Krajina: križevačke, koprivničke i ivaničke u Svetom Ivanu Žabno kod Križevaca kod vojvode Mede i poslali su pismo zagrebačkom

⁸⁴ Ibid. Epistolae epporum v. I, 97 Exemplar. Petar Petretić piše svome pouzdaniku Matiji Slovenčiću u Požun 3. septembra 1662. o tome ovo: »... adfuit hic in Gradecz quidam ex popinis Valachorum, qui me nomine omnium rogavit, ut Gabrielem Myakics Suae Matti commendarem et quod illi omnes pro illo fide iubere velint, quod nolit ire ad patriarcham, quod Romae consecrationem et confirmationem petet, quod eppo Zagrabiensi oboediet, ipsius consilio dirigetur«.

U istom pismu Petretić spominje, kako je Slovenčić preko isusovca Millera i po njegovom savjetu uoči sv. Bartola predao Leopoldu memorandum koncem augusta iste godine, u kojem se traži, da nitko »amplius in numerum calugerorum admittatur futuris temporibus, quem non eppus Zagrabiensis iudicaverit esse idoneum et hic et nunc monasterio illorum necessarius«. Petretić drži »negotium hoc difficilis et laboriosae esse impetrationis et multo difficilioris executionis«, pa radi toga savjetuje, da Slovenčić stavi samo onaj prijedlog, što ga je on stavio u svojoj informaciji i to usmeno, »ne deinceps ulli calugeri vel sacerdotes ex Turcia huc uenire et mansionem hic ad tempus uel perpetuo figere sine expressa non solum D. capitaneorum et generalium, sed etiam Suae quoque Mattis praehabito prius eppi, in cuius dioecesim ueniret, circa fidem examine, licentia in scripto obtenta permittentur«. Petretić kaže, da je o ovom pitanju nedavno govorio u Varaždinu s generalom Lesliem, koji je izjavio, da o tom vodi brigu, ali da je velika poteškoća u tome, što Uskoci bez znanja kapetana primaju kaludere i zaštićuju ih. Neka i Slovenčić o tom govori s Lesliem, ako dođe u Požun. Petretić ističe, da se jedino na taj način može doći do unije, ako se zabrani kaluderima ulaziti u Tursku i izlaziti iz nje. To bi se osobito onda dogodilo, kad bi se posve dokinulo marčansko vlašičanstvo.

U ovo vrijeme je bilo živo dopisivanje između Slovenčića i Petretića. Slovenčić je pisao zaredom 12., 18. i 29. jula, pa onda opet 21., 19. i 26. augusta. Prva tri pisma primio je Petretić u Zagreb 10. augusta, četvrto i peto 25. augusta, a šesto 2. septembra.

Matija Slovenčić je prema uputama iz Zagreba raspravljao o marčanskom vlašičanstvu ponovno s Šidanićem, tajnikom Štajerske ili unutarne Austrije (Ibid. epistolae epporum zagrab. v. I, 95).

biskupu, u kojem se čude, da je Petretić protiv imenovanja Gabre Mijakića, pa se ufaju, »da nam hoćete biti dobar i ufan prijatelj pri njega Svetlosti (caru) zaradi našega Gospodina biskupa«. Nadalje vele: »To čujemo da Vaše Milostivo Gospodstvo krati našem biskupu pojti k našem u patrijarke, a kako bi on bil v našem zakonu biskup, ako bi tamo ne pošel poleg našega običaja i zakona. I ovo prosimo sve tri krajine Vašega Gospodstva, da ne bi činilo i ne metalo nikakvoga zla nitt scintella (iskre pobune) med sve tri krajine... »Na koncu opominju Petretića, neka ima skrb »sverhu svojeh ovec«, a za druge se neka ne brine, jer one imaju »svojega navadnoga pastira duhovnoga«.

Mjesto, gde je ova predstavka pisana, nije označeno, nego se samo veli: »Datum in Confiniis die 5. novembris 1662«. Isto tako nije nitko potpisan, nego se samo općenito kaže: »Idem qui supra. Omnia tria confinia«. Na kraju prvoga lista napisano je »sequitur«, a onda na drugoj strani slijedi ovaj dodatak: »Tri krajine laških sinov V. G. mora veruvati, da ne hoćemo imati drugoga biskupa za laške sinove nego Gabrijela Mijakića«. ⁸⁵

Pismo su pisale pristaše Gabre Mijakića. Dali je on lično dao povoda za ovaj korak predstavnika triju Krajina, teško bi bilo kazati. Kod stilizacije predstavke nije mogao sudjelovati radi toga, što je već nekoliko puta sam u Beču obećao, da se odriče pećskoga patrijare i da ne će ići knjemu na potvrdu i posvetu, pa bi bilo s njegove strane vrlo nesmotreno, da stavlja na ovaj način u pogibao svoju sigurnu kandidaturu za marčanskog biskupa. Iako su na pismo udarile pečate samo četiri vojvode, ipak ono odaje raspoloženje u jednom dijelu Uskoka prema uniji.

Nekako u isto vrijeme pišu iz Rovišta predstavnici istih triju Krajina: prve vojvode, zastavnici, suci, knezovi i »vsi Christiani«, koji su se tamo sastali na narodnom zboru radi izbora vladike Gabre Mijakića, lepavinskom igumanu pismo, u kojem vele, da su Lepavinci bili pozvani na zbor, ali da nisu došli: »Što vam pišemo, ono se zebriamo u Rovištu i pisasmo po vas, da pridete, da se dogovorimo i pišemo list cesarovoju svitlosti zaradi našega vladike narečenoga, a vi ne htete dojći...« Ističu, da nikada ne će priznati lepavinskoga vladiku Simu Kordića. Radije će glave izgubiti nego to učiniti. Onj da su predložili caru Gabru Mijakića kao svoga vladiku, a Lepavinci da rade na svoju ruku i žele im nametnuti Kordića, koji ih hoće istjerati iz njihove pravoslavne vjere. (Acta archivi episcopatus almae ecclesiae zagrab. Epist. ad diversos I, 75).

⁸⁵ Arch. eccles. zagrab. Epistolae ad Petretić IV, 70. Archetypum cum sigillis quatuor vojvodarum. — Dokumentat štampan kod Ivića op. c. 47. 48.

Matija Slovenčić ostavio je Beč koncem septembra i stigao u Zagreb 7. oktobra (Acta arch. eccles. zagrab. epist. epporum VI, 162). Prilikom svoga odlaska zamolio je Baltazara Milovca, isusovca, da ga zamijeni i podupre na dvoru Petretića u pitanju marčanskoga vladike. Milovec doista javlja Petretiću već 14. decembra 1662. god., da je iz Požuna došao u Beč i za vrijeme održavanja tajnoga vijeća kod cara na jednoj večeri da je imao prilike razgovarati s Millerom, koji da mu je izjavio, da je na tajnom vijeću i u ugarskoj kancelariji bilo zaključeno i da je car odredio, da se Uskocima ili uopće ne dade vladika, ili ako im se dade, da bude sjedinjen i ovisan o zagrebačkom biskupu. Na to je pristao i ugarski kancelar. Ta je odluka bila držana sve do dolaska generala varaždinske krajine Lesliea u Beč, koji da se sastao s isusovcem Millerom i izjavio, da se Uskocima mora udovoljiti, jer se inače može poroditi velika buna ne samo Uskoka, koji se nalaze pod njegovom zapovijedi, nego se može na oružje dići i sva »šizmatička liga sve do Moskve«, koja bi mogla narasti na 60 milijuna ljudi. Pogibao je, da zajedno s Turcima ne započnu veliki rat, ako im se ne da biskup, kakvog oni sami žele. Uskoci da će naskoro doći caru i da će predložiti bez svake sumnje onoga, koga su izabrali t. j. Gabru Mijakića. General da je dodao još i to, da su Uskoci već često radi manjih uzroka dizali ustanke. On je sam na svojoj koži iskusio kako su pomamni u svom barbarstvu, kad je bio u pogibelji života za posljednje bune u Križevcima.

Radi toga predlaže Milovec, da u Beč što prije pošalju izvještaje kapetani u smislu stanovišta zagrebačkoga biskupa. Dakako da oni ne smiju znati, kako je general već izvijestio. Ti će izvještaji biti najjače oružje protiv stanovišta Lesliea.

Milovec na koncu spominje, da bi možda još najbolji bio prijedlog, da se Uskocima ništa ne govori o tome, da li će im se dati ili ne dati vladika. Tako će im čitava stvar dodijati, pa će odustati od svakoga daljnega inzistiranja.⁸⁶

Početkom godine 1663. šalje Petretiću izvještaj isusovac Gjurio Gailer. Informaciju Petretićeve je primio od Millera i proučio ju je od početka do kraja. Kad je na dan obraćenja Sv. Pavla došao k Milleru jedan od odličnih magnata, koji uzima u zaštitu Mijakića, izjavio je carski ispovjednik, da car ne može dobiti apsolucije u ispovijedi, ako se Uskocima dade onaj vladika, koga oni traže. Dana 26. januara bio je Gailer kod spomenutoga magnata i u njegovoj je palači naišao na jednoga mršavog kaludera iz Marče, pouzdanika Gabre Mijakića. On je predao molbu, da se dalje ne oteže s imenovanjem Mijakića, jer njega traže za vladiku sve tri Krajine. Preporuku za

⁸⁶ Ibid. IV, 71 vide apud Ivić op. c. 48—50.

njega je dao i drugi jedan magnat iz Slavonije, a to da je volja i zagrebačkoga biskupa. Radi toga Gailer pita Petretića, da li je to istina.⁸⁷

Koncem godine 1662. iza Kordića ostavio je Beč i Gabrijel Mijakić s preporučnim pismom ugarskoga kancelara Gjüre Selepčenjija na Petretića, koji je kroz stalno vrijeme, a najdulje kroz dvije godine, imao ispitati, da li je Mijakić sposoban za vladiku i

⁸⁷ Ibid. IV, 72 vide apud Ivić 50—54. — Duro Gailer je bio vojni svećenik iz isusovačkog kolegija u Beču. Ističe, da je o Petretiću govorio s isusovcima Millerom i ispovjednikom carice Kalovijem, koji je izjavio za Petretića: »Est vir sanctus«. Gailer je držao, da je Petretić umro, pa kad je čuo, da je još živ, a da je Sava Stanislavić umro, onda se vrlo obradovao. »Ego vero non parvam secutae noctis partem insomnem duxi prae gaudio, quod et illum schismatum et rebellionum titionem extinctum et Rmum Dnum religionis et pietatis columnam meumque totiusque Societatis nostrae eximium fautorem etiamnum superstitem vivere ac florere intellexerim«. — Gailer dokazuje, kako je »Serviana natio« vrlo opasna, jer ona mora činiti ono, što joj vladika pod kaznom ekskomunikacije nalaže, a vladika mora činiti ono, što mu patrijara nalaže, a patrijara ono, što mu nalaže sultan. Tako se lako može dogoditi, da će Srbi ratovati zajedno s Turcima protiv kršćana.

Gailer tvrdi za Mijakića, da je »probabiliter consecratus a pseudo-patriarcha«. Gailer ujedno predlaže, da car izda na srpski narod manifest, u kojem će mu razložiti, kako ga pećski patrijarsi pljačkaju tražeći od njega milostinju. U manifestu će se naglasiti, da patrijara nema nikakve vlasti u krajini, a najmanje vlast postavljati vladike. Radi toga se povjerala zagrebačkom biskupu, da se on pobrine za pobožna muža između srpskoga naroda, koji će moći poučiti ne samo narod nego i svećenike, da Bogu služe u grčkom obredu. U manifestu bi morale stajati i ove riječi: »Neque enim pro nostro, immo ne pro vestro quidem honore erat, quando habebatis vladicas, rudiores, quam alibi reperiantur pueri decennes, sicut patuit in illo vestro ultimo adeo imperito, ut nullam aliam noverit linguam, quam vulgarem, qua vestri opiliones et babulci utuntur et vix ipsam vestram scripturam bene legere potuerit«. Oni, koji bi željeli biti i dalje pod patrijarom, neka se za 14 dana isele preko granica, a na njihova imanja neka dodu Hrvati vojnici. Oni kaluderi, koji pristaju uz patrijaru, neka se isto tako isele i više ne vraćaju. — Gailer moli Petretića, da ovaj list odmah spali.

O Gaileru veli Isusovačko izvješće: »Dum Pater Miller ob aliarum occupationum molem ad tot epistolas Zagrabiam scribendas et inde missas informationes legendas magnatibusque exponendas non sufficeret, in alia causa praeter expectationem ex Bohemia Viennam venit missionarius castrensis Pater Georgius Gailer optima confiniorum et rerum vallahicarum notitia pridem instructus. Eius adventu laetatus Zagrabienensis antistes coepit 1663. mense februario litteras suas omnes et informationes ad eum dirigere communicandas, quibus congruebat«.

da li će ustrajati u vjeri i jedinstvu s katoličkom crkvom. Mijakić nije našao Petretića u Zagrebu jer se on tih dana nalazio na dvoru bana Nikole Zrinskoga u Novom Zrinju, kamo je Mijakić stigao na sam dan sv. Nikole. Petretiću je bilo teško raspravljati o tom pitanju u prisutnosti Nikole Zrinskoga, koji je odlučno zagovarao kandidaturu Mijakićeve. Radi toga mu je kazao, da dođe k njemu u Zagreb poslije Božića. I doista Mijakić je stigao u Zagreb na sam dan nevine djece u pratnji trojice vojvoda iz križevačke krajine, dvojice zastavnika: jednoga iz križevačke, a drugoga iz ivaničke krajine i dvojice kaludera. Na dan nevine djece nije mogao Petretić razgovarati s Mijakićem, jer je toga dana služio službu u katedrali. Drugoga i trećega dana iza toga razgovarao je s njime i razložio mu, što se nalazi u preporučnim pismima ugarskoga kancelara. Mijakić za sve to nije htio čuti nego je tražio, da mu Petretić izda preporučno pismo za cara, jer da će inače poći do patrijara radi vladičanstva. Nadalje je izjavio, da će mu vratiti one novčane darove, što ih je podijelio sekretarima u dvorskoj kancelariji u Beču. Petretić je na to izjavio, da se mora držati naloga svoga metropolite i kancelara i da će mu radi toga poslati ispovijest vjere, Grgura XIII. za Grke, koju je dao iz latinskoga prevesti na »ilirsko-srpski« jezic. Ujedno ga je opomenuo, da se ni jednom prilikom ne pokazuje kao biskup.

Nevjerojatnim mi se čini, da bi Mijakić pred Petretićem izjavio, da će se dati od patrijare imenovati za vladiku, nakon svih onih uvjeravanja u Beču, da će biti pokoran rimskom papi; da će od njega zatražiti posvetu i potvrdu i da će ići u Rim. U tom me potvrđuju i događaji, koji su se iza toga dogodili, jer Mijakić bez svakoga daljnijega pitanja potpisuje i svečanim načinom ispovijeda katoličku vjeroispovijest; ne polazi patrijari na posvetu i konačno odlazi u Rim.

Petretić je i to čuo, da Mijakić po krajini sakuplja milostinju, da može otići patrijari i da mu dade taksu za vladičanstvo. Kasnije se pokazalo, da i to ne odgovara istini.⁸⁸

⁸⁸ Arch. eccles. zagrab. epist. epporum v. VII, 32. — Petretić je pitao Mijakića, zašto je sa sobom doveo toliko ljudi. On je odgovorio, da su oni svoje volje došli. Kad je vojvodama Petretić predbacio, da se govori, kako će se Uskoci pobuniti, ako im car ne da za vladiku Mijakića, odgovorili su: »Absit! Sed si ita Suae Matti placeret, libenter hunc habere pro eppo, rebellionem autem propterea nullo modo se excitare velle... Episcopum autem istum quidem cuperent, sed quemcunque Sua Maestas dederit, libenter essent habituri... Populus vero Valachicus per eiusmodi Voyvodas regitur et ex proprio quodam devotionis instinctu frequentior subinde ad nostras quam ad illorum ecclesias propter audienda divina venire solet, licet per calugeros minis anthematum nonumquam arceatur. Unde non videtur esse metuendum, quod a Voyvodis et populo Valachico

Kad se Mijakić vratio u Marču, napisao je iza Božića po Julijevom kalendaru 11. januara 1663. pismo Petretiću u narodnom jeziku ćirilskim slovima. Original toga pisma na žalost nisam mogao naći, jer se ne nalazi u »Actis archivi episcopatus almae ecclesiae zagrabiensis«, već ga je neko ili ugrabio ili zabacio, što se dogodilo gotovo sa svima ćirilovskim dokumentima, koji su se čuvali u tom arkivu. Našao sam latinski prijevod pisma (Epistolae missiles v. CI, 21) pod naslovom: »Litterae Gabrielis Myakich, monachi Basiliani, episcopatum Valachorum sollicitantis ad episcopum Zagrabiensem datae et per eundem ex cyrillico sermone et caractere in latinum de verbo in verbum translatae.« Nakon kićenoga uvoda, kakvi se redovito nalazi u singielijama episkopa i mitropolita, moli Mijakić Petretića, da ako do sada nije poslao za njega preporučna pisma u Beč, neka ih što prije pošalje ili neka ih preda kaluderu Stjepanu, koji je donio njegovo pismo u Zagreb. Mijakić nadalje moli Petretića, da tako uredi čitavu stvar, da ga narod ne bi kamenjem zasuo. On da mu to ne može u pismu opširno opisati, jer će mu kaluder Stjepan kazati, što ljudi govore.

Mijakić se po svoj prilici bojao, da mu zagrebački biskup ne nametne zapadni obred i latinski jezik u crkvi, pa kad bi on na to pristao, Uskoci bi ga kamenovali. Radi toga odmah dalje kaže: »Pro mea fide licet mihi sanguinem profunderint, ritus meos non possum deserere. Domine, ipse videtis, qualis est (sic!) populus. Multa sustinui verba ab hominibus. Faciat Vestra Dominatio, ut sit bene et pacifice«. — Mijakić bi možda htio reći, da ljudi već i onako svašta pripovijedaju, da je primio latinski jezik i obred. Radi toga neka Petretić ne traži to od njega, nego neka se sve uredi tako, da budu ljudi zadovoljni i da bude mir.

Što se tiče njegova puta u Peč, Mijakić i ovdje kaže, da bez naloga zagrebačkoga biskupa ne će ići.

Mijakić još javlja Petretiću, da mu je poslao crkvenu knjigu (litugikon — missale), koju je tražio. On da ovih dana polazi u Krajinu, da se ljudima pokaže i da sakupi nešto milostinje.

Čitavo je pismo tako toplo i tako iskreno napisano, da ne može biti nikakve sumnje o držanju Gabre Mijakića. On se boji za obred i jezik. U to se ne smije nikako dirati. Na sve je drugo spreman pristati.

Početkom februara javlja Petretić sadržaj Mijakićeva pisma carskom ispovjedniku.

Radilo se dakle ovdje o očuvanju obreda i staroga slovenskoga jezika u crkvi, o kom prezirno govori isusovac Gailer, da njime

---

tumultus aliquis, nisi schismaticus illis detur eppus, excitaretur, sed cettius forte excitabitur per eppum, si schismaticus fuerit...«.

govore samo ovčari i »babulci«, a ne o vjeri. Mijakićevu izjavu tumači Petretić ovako: »Ex quibus liquet per illa verba: quod etiamsi sanguinem ipsi profuderint pro fide sua, non posset suos mores deserere, quo ille omnino cogitet in suo schismate et haeresi perseverare. Et hoc magis patebit, si quid de punctis ad suas litteras per me scriptas et de ipsa fidei professione sibi transmissa, sentiat aut nihil aut contrarium responderit.«

Mijakić je imao pravo, da ustane ovako odlučno na obranu obreda i jezika, jer je jedno i drugo bilo u ozbiljnoj pogibli, kao što smo toliko puta čuli. Da se ovdje o vjeri nije radilo, najboljim je svjedočanstvom činjenica, da je Mijakić kratko vrijeme nakon toga položio katoličku vjeroispovijest.⁸⁹

Carski ispovjednik Miller odgovara 17. februara, da car ni na jedan način ne će imenovati Mijakića, jer ne će da ispuni uvjete, koje mu je predložio zagrebački biskup.⁹⁰

Mijakić je iz Zagreba pošao u Marču i obilazio po krajini narodne vođe, da ih posve predobije za sebe. Sredinom februara nalazio se u selima oko Koprivnice. Kad je to čuo koprivnički kapetan i vicegeneral Herberstein, poslao je po njega u obližnje mjesto dvojicu vojvoda, da ga pozovu u Koprivnicu. Tu je Herberstein Mijakiću u prisutnosti koprivničkog župnika Nikole Poderkovića naložio, da se u roku od osam dana imade postaviti u Zagrebu biskupu, inače neka u roku od osam dana ide preko granica. Isto tako ne smije vršiti biskupskih čina, niti si prisvajati titul biskupa, niti predobivati narod za sebe. Tom je prilikom Poderković prigovorio, što kao biskup blagosilje ulje po kućama i kupi novac. Mijakić je izjavio, da to nije istina. Isti Poderković javlja Petretiću, da Mijakić svuda pred narodom govori: »Zato ovako z manom ovi ljudi čine, što ti jaz ne ću vlaških sinov na rimsku viru obraćati, nego nje v staroj njihovoj vire braniti i deržati.« To je kazao u prisutnosti Poderkovića pred jednim katoličkim zastavnikom.

⁸⁹ Ibid. epist. epporum VII, 33. Exemplar. Petretić se čudi generalu Lesliu, što je u Beču pristao uz kaludere i složio se s time, da se imenuje vladika bez obzira na uniju, dok je u Varaždinu govorio, da bi najbolje bilo, da ne dobiju vladike, a ako ga dobiju, mora biti ujedinjen. Valjda je svoju odluku promijenio iz bojazni pred bunom Uskoka. Ta je bojazan neopravdana, jer će se Uskoci prije pobuniti, ako im se dade vladika prema njihovoj želji. Osim toga oni bi mogli doći na misao, da si sami biraju i svjetovnoga poglavara, koji bi bio ovisan od pećskoga patrijare.

⁹⁰ Ibid. epistolae ad Petretić IV, 73.

Mijakić se zadovoljio s nalogom Herbersteina, samo je molio, da mu se dopusti 12 dana boraviti u križevačkoj krajini, da posjeti vojvode, što mu nije dozvoljeno.⁹¹

Mijakić je prema nalogu ponovno oputovao u Zagreb Petretiću i tamo boravio duže vremena. Prema jednom pismu Petra Petretića (arch. eccles. zagrab. epist. epporum VI, 131) došao je Mijakić u Zagreb na samu Cvjetnu Nedjelju, ali da o svojem obraćenju na katoličku vjeru u grčkom obredu nije ni riječi progovorio, nego je samo urgirao, da mu se za vladičanstvo dađu preporučna pisma na kancelara. Petretić ističe, da su dosadanje vladike barem prema vani fingirali katolicizam, »sed iste ne promittit quidem se aliquid horum prestiturum, ac tandem post aliquot dierum laborem finaliter se resolvit, quod ille non possit se ab orientali ecclesia separare, neque obedientiam illius Bulgarorum et Servianorum haeretici et schismatici patriarchae (qui alioquin semiturca est) eiurare.« Petretić dalje kaže, da Mijakić govori sad ovo, sad ono. Sad govori, da bi ga Uskoci kamenovali, kad bi postao katolikom i pokorio se rimskom papi, makar u grčkom obredu; sad opet, da imade sve Uskoke u svojoj šaci i da će oni sve učiniti, što on želi, sad opet da će za deset dana poći do patrijare, a sad da ne će ići bez dozvole zagrebačkoga biskupa, sad govori, da vjeruje, da je rimska crkva glava svih crkvi, a sad opet da je jerusalemska crkva glava i kao razlog navodi riječ Isaije: Sa Siona će izaći zakon i riječ Gospodnja iz Jerusalena.« Za vrijeme rasprave s Petretićem izrekao je — tako Petretić u spomenutom pismu — mnoge blasfemije o izlasku Duha Svetoga, o čistilištu, o jasnom gledanju Boga svetih duša, o općim koncilima i o drugim grčkim herezama i zabludama, o primatu rimskoga biskupa. Tokom rasprave je izjavio, da Petar nije bio rimski biskup, jer bi ga Rimljani ubili, da je k njima došao. Međutim nakon ustrajnog naučanja mogao bi se nekako izvući iz svih tih zabluda, ali je najopasnije to, što se uporno drži pećskog patrijare.⁹²

⁹¹ Ibid. epistolae missiles v. CI, 18. Archetypum. — Poderković još i to izvješćuje, da mu je Mijakić pokazivao pismo Petretićevo hvaleći se, da je »in proba ad episcopatum consequendum iam substiterit honorificentissime coram Illma ac Rma Dne Vra nec aliud requiri in ordine ad hoc, quam litteras Vrae Dnis Illmae ad cancellarium«.

⁹² Ibid. epistolae epporum VI, 131. Commentarius. — Petretić piše jednom isusovcu u Beč, dakle ili Milleru ili Baltazaru Milovcu ili Gaileru. — Šidanić je u dvorskoj kancelariji imao izraditi nalog za zapovjednike na krajini, da Mijakiću nalože, da se ne zove vladikom i da ne kupi u to ime milostinje.

Petretić se nalazi na putu na pogreb »dominae Malakocinae« u Vinici. — Javlja, da su mu kaluderi morali poslati osam apografa ćirilovskih

Kaluderima u Marči nije bilo drago, što Mijakić tako dugo boravi u Zagrebu, pa mu radi toga upravljaju pismo i pozivaju ga, da dođe kući. Kad bi ga htjeli vladikom učiniti, to bi oni mogli provesti u jednom danu, ali ovako ga samo muče. »A mi se našega zakona i naše vere ne otrekosmo, ako bi ne bilo nigda toga vladičanstva. Ištite onako, kako

dokumenata, koji se kod njih nalaze. Međutim oni su poslali samo šest, jer ostala dva protiv njih govore. Prva četiri apografa tiču se Sime Vratanje, a peti i šesti Sime Kordića. »Prima itaque littera Simeonem Vratania, primum episcopum Valachorum concernens non est ex Turcia allata, sed est hic in Hungaria Jaurini expedita a quoddam Kozma archiepiscopo Corinthi catholico et nuncio in ritu graeco apostolico, qui eundem Simeonem Vratanya auctoritate sedis apostolicae sub patrocinio piee memoriae Rudolphi Secundi, imperatoris et regis Hungariae, instituit episcopum ad titulum episcopi Hungariae ritus graeci salvo tamen iudicio sedis apostolicae et salvis privilegiis et iuribus omnium interessatorum. Et hae litterae sunt latine scriptae, quas calugeri nec legere nec intelligere potuerunt, alioquin mihi vix portassent«. — Osim onoga, što sam napisao o tom Kozmi u »Bogoslovska Smotra« (1924. 181s) i »De Relationibus« (op. c. 23. 24), neka se isporede »Orientalia Christiana« (num. 33. 1927.).

Iz dokumenata, koja je tu objelodanio profesor na Istočnom institutu Đuro Hofmann, vidimo, da je papa Pavao V. usmeno izjavio u junu 1610. pred kardinalom Bellarminom, da odobrava, da Kozma »arciverscovo di Corintho« može ujediniti s rimskom crkvom Grke svoje provincije (Peloponeza), koji će ispovjediti vjeru na onaj način, na koji ju je ispovjedio i sam Kozma. Pavao V. ujedno odobrava, da Kozma oprašta od cenzura i da nalaže sponosne pokore (pg. 283). Da li je Kozma položio ispovijest katoličke vjere, o kojoj je ovdje govor, prije 30. septembra 1607., kad je posvjedočio, da je rukopoložio za vladiku Simu Vratanju, ili kasnije, ne može se razabrati. Iz zapisa u isusovačkom arhivu u Rimu vidi se, da je taj Kozma tražio od Pavla V., da mu ispostavi bulu ili breve, kojim mu podjeljuje nadbiskupski palij, utvrđuje ga u nadbiskupskom titulu, koji je dobio od carigradskog patrijare i kojim ga postavlja svojim legatom za čitavi Peloponez (ibid. 284). Ujedno Kozma moli milostinju, da može doći u Rim. Kozma je doista i došao u Rim koncem 1611., pa je kao varalica odmah bačen u tamnicu Sv. Oficija (ibid. 291). Sad je istom izašlo na javu, da se uopće ne zna, da li je Kozma dobio ikada biskupski red ili nije i prema tomu je došlo u pitanje i samo rukopoloženje Sime Vratanje (ibid. 291). Niti u maju godine 1614. nije bilo riješeno pitanje toga Kozme Morfi (ibid. 293). Kardinal Bellarmin javlja Simi Vratanju u Marču 16. juna 1614., da ponovno sub conditione redi one svećenike, koje je zaredio prije svoje ordinacije u Rimu 1611. »Nondum enim plane constitit, an Cosmus Morphi sit verus archiepiscopus Corinthi, ut ipse se esse dicebat, quamvis fere certum sit eum non esse nec umquam fuisse episcopum vel arciepiscopum« (ibid. 298).

je i dosad bilo, ako će dati. Ako li ne će, a vi hodite doma. Ne obričite se onijem, što se ne može učiniti.« Marčanski kaluderi dalje pišu: »U Benotkije (Veneciji) znaš sam, kako je, a u Kijevu ne bi sad prešao prjeko Poljske zemlje, da bi za glavu človeku bilo.«⁹³

Iz ovoga se vidi, da i marčanski kaluderi na prvo mjesto stavljaju borbu za obred i crkveni jezik i da traže, da sve to ostane pri starom. U tom ne smije Mijakić u Zagrebu pod živu glavu pustiti. Mijakić je želio znati, kamo bi pošao na posvetu, pa mu kaluderi vele, da bi mogao ići u Veneciju, gdje se nalazi filadelfijski metropolita, ali on sam zna, kako je tamo. Što pod tim misle kaluderi, ne bi mogao odgonenuti. U Kijevu također ne može poći radi posvete, jer ne bi mogao živu glavu pronijeti kroz Poljsku.

Početkom marta javio se opet poznati nam isusovac Gjurio Gailer, koji ističe, da prema njegovom mišljenju treba imati dvije stvari pred očima, prvo da se vazda radi »auctoritate brachii saecularis, ne quis spirituali contemptus irrogetur«, a drugo, da se predoči Uskocima da se sve radi radi njihove vremenite koristi. Ne može im se dati dakle vladika sličan Stanislaviću, jer će od njih tražiti konje, volove, novce i ostale darove.

Gailer javlja, da je u Beč u kolegij došao jedan od lepavinskih kaludera po imenu Sava, kojemu se otvorio jezik, nakon što su mu dali piti malo više vina. On je izjavio, da bi rado otvorio školu u Rovištu za Uskoke.

Gailer je vrlo razdragan radi ovoga prijedloga i nudi se za misionara u onim krajevima. On bi nadgledao školu u Rovištu i propovijedao po selima. Jer je dobro poznat sa većim starješinama Uskoka, uvjeren je, da bi ih obratio na pravu vjeru.⁹⁴

Dana 16. marta 1663. došao je nalog iz dvorske kancelarije za sve zapovjednike na Krajini, da Uskoci ne smiju Mijakića zvati vladikom niti ga takvim priznavati. Isto tako ne smije pod tim naslovom kupiti milostinju.⁹⁵

Herberstein je posve usvojio prijedlog Petretića, da se Uskocima ne postavi niko za biskupa, što on ističe u svom pismu Petretiću od 23. marta iz Križevaca.⁹⁶

Početkom mjeseca aprila iste godine nalazimo Gabru Mijakića po drugi put u Beču. On se prije svega prestavio ugarskom kancelaru Gjuri Selepčenjiju. Sa sobom je donio preporučna pisma bana Nikole Zrinjskoga i generala Valtera Leslie-a. Osim toga

⁹³ Arkiv Jugoslav. Akademije Zagreb coll. Lopašić. Pismo je original.

⁹⁴ Arch. eccles. zagrab. epistolae missiles v. XCVIII, 22 Archetypum.

⁹⁵ To javlja Petretiću iz Koprivnice Nikola Poderković. Takav je nalog došao vicegeneralu Herbersteinu (Arch. ecles. zagrab. epistolae ad Petretić IV, 74).

⁹⁶ Ibid. 76.

imao je preporuku svih vojvoda na krajini. Selepčeni sve to javlja Petretiću 18. aprila i kaže, da Mijakić traži Svidničko vladičanstvo. Mijakić se obvezuje caru, pod kaznom smrti, da će poći u Rim; da će biti pokoran zagrebačkom biskupu, koga će u svemu slušati; da će podizati škole i da će o svem ovom izdati reverzale. Radi toga Selepčeni traži od Petretića, da dade svoje mišljenje o Mijakiću i da načini nacrt za reverzale, koje ima potpisati.⁹⁷

Iz pisma, što ga je Petretić pisao isusovcu Gaileru iz Varaždinskih Toplica četvrte nedjelje poslije Uskrsa 1663. god., vidi se, da je on uporno ostao kod svoga stanovišta, da se Uskocima ne da vladika i da se Mijakić nikako ne imenuje. Kao nove razloge za to navodi, što je Mijakić izjavio, da ima sve Uskoke u svojoj šaci; što je počinio simoniju time, da je podmitio neke činovnike u dvorskoj kancelariji.⁹⁸

O Mijakićevom boravku u Beču izvijestio je general Leslie i vicegenerala Josipa Herbersteina. Mijakić da je obećao, da će Uskoke poučavati »secundum ritum Romanum« i da će u svemu onako raditi, kako mu predloži zagrebački biskup.⁹⁹

Pouzdanik zagrebačkog biskupa u Beču isusovac Miller uvidio je, da treba učiniti posljednje napore, da se zapriječi imenovanje Gabre Mijakića za vladiku. Radi toga je u prvoj polovici aprila pisao Petretiću tri pisma, u kojima traži, da mu pošalje razloge protiv imenovanja. Petretić je naveo trinaest razloga. Kao novi spominju se: »Iste non salutem sed perditionem animarum gentis... conatur cum reliquis calugeris et illo patriarcha... haeresi illaqueat circa sacramenta matrimonii secundas, tertias et ultra nuptias non admittentes nisi grandi pecuniae summa, quam vix habere possunt, deposita, dimittentibus autem uxores alias super inducere more Turcico permittunt.¹⁰⁰ Et poenitentiam, in qua nullam for-

⁹⁷ Ibid. epistolae ad Petretić IV, 78. »Gabriel Miakicz ordinis divi Basilii sacerdos cum recommanditiis Excellentissimorum Dnorum Comitum bani et generalis Leszly ac vayvodarum fere omnium pro episcopatus Szwitniczensis obtentione rursus ad S. Mattem recurrit offerendo se eidem Matti sacratissimae sub poena capitis Romam profecturum, immediatam a Dne V. Rma dependentiam habiturum eidemque in omnibus debitum oboedientiae cultum et obsequendi studium exhibiturum mandatisque pariturum ac insuper scholas erecturum, denique super his omnibus praemissis litteras suas reversales pro libitu conficiendas daturum eaque omnia realiter executurum«.

⁹⁸ Ibid. epist. epporum v. VII, 36.

⁹⁹ Ibid. epistolae missiles v. XCVIII, 24 Archetypum.

¹⁰⁰ Ibid. Epistolae epporum VII, 34. Dokumentat je poderan i ne može se na nekim mjestima čitati. — Prema pravu istočne crkve medu potpune

mam absolutiois adhibent, sed solum orationem parvam deprecatoria m... Poenitentias autem gravissimas... pro fictis peccatis... grandi pretio redimendo».¹⁰¹

Neki Stanko Ljubić piše iz Beča videnijim Uskocima 22. aprila, neka se marljivo staraju oko Gabre Mijakića, jer njemu slična nikada ne će dobiti. Ljubić se nada, da će Mijakić naskoro biti imenovan. Za Kordića piše: »Si venit Kordich, detis illi bonum adventale pro benedictione, quam Constatinopoli sine albo regali tulit sine scitu Suae Mattis. Sciat autem ille, qui ipsum infra misit, quod quando infra veniet generalis, non libenter essem in illius pelle« (Acta arch. eccles. zagrab. epist. ad diversos I, 8). Taj Stanko Ljubić potpisao se na listu: »V. m. sin, sluga do smerti veran i ponizan«.

Na dvoru je bilo sve spremljeno za imenovanje Gabre Mijakića. Petretić je učinio posljednji korak početkom lipnja, da omete imenovanje. U pismu, što ga je 3. juna poslao isusovcu Gaileru u Beč, tuži se, što se ne vjeruje njemu kao zakletom savjetniku, nego se vjeruje Nikoli Zrinjskom i drugim savjetnicima dvora, da će Uskoci podići bunu, ako Mijakić ne bude vladika. Petretić se poziva na svjedočanstvo kapetana križevačkoga i vicegenerala i kapetana koprivničkoga Josipa Herbersteina, koji kažu, da nema nikakove opasnosti bune. Kao nove razloge protiv imenovanja Mijakića iznosi, što je titul ovoga vladičanstva postao nejasan i nestalan;¹⁰² što je Mijakić odobrio korak Kordićev, da je pošao

smetnje braka navodi se i udovstvo poslije trećega braka, dok je udovstvo poslije drugoga braka samo uslovna smetnja braku (Dr. Nikodim Milaš, Pravoslavno crkveno pravo, Zadar 1890., str. 552, 553). Zanimivo je, da Petretić i ovu kanonsku odredbu stavlja među »hereze«. — Pitanje, da li se ženidbeni vez može razriješiti, je ne samo kanonsko nego i dogmatsko (cfr. Šimrak, De indissolubilitatis principio et divortii in ecclesia Graeco-Orientali, Pragae 1908; Milaš op. c. 589 s).

¹⁰¹ De sacramento poenitentiae confer: A. Špaldák, Slavorum Litterae Theologicae, Pragae 1906. 61, 195; 1907. 72, 332; 1908. 49, 125; 1909. 31, 89, 203; 1910. 161, 203. De forma deprecativa sacramenti poenitentiae confer: Chr. Pesch, Praelectiones dogmaticae VII, 143, 150. — Do desetoga vijeka bile su na istoku i na zapadu samo deprekativne forme, a prije XIII. vijeka niti na zapadu nije bila indikativna forma u općoj upotrebi. (Morinus, De sacramento poenitentiae, Binterim, Denkvürdigkeiten III 3, 231, 244 s.). Prema tomu Petretić ima krivo, kad označuje deprekativnu formu »herezom«.

¹⁰² Petretić o tituli marčanskih vladika na ovom mjestu opširno raspravlja. Rudolf je dao Simi Vratanji titul biskupa Ugarske grčkoga obreda, kako se vidi iz dekreta, kojim je Sime imenovan. Godine 1611. dobio je Vratanja u Rimu od Pavla V. titul biskupa »Rascianorum et ecclesiae Sancti Michaelis«. Patrijarha Jovan po-

radi posvećenja u Tursku, kad je izjavio: »Da ja tako činih, kako Simeon Kordić, davno bi ur biskupom bil«. Radi toga neka se pošalje Mijakić kući u svoj manastir i neka čeka daljnje odredbe. On se prije svega mora poučiti u temeljnim istinama katoličke vjere; mora mu se prikazati bit jedinstva s rimskom crkvom; treba da položi ispovijest vjere, kako mu je propisao Petretić i osim toga mora na djelu pokazati, da se odriče pećskoga patrijare.

Matija Slovenčić u pismu na ugarskoga kancelara i kaločkoga nadbiskupa Gjuru Selepčenjija 24. juna 1663. ističe, da više nisu potrebni nikakvi razgovori niti pisanje informacija, »quia Mia-kitio calugero, ut audio, donatio episcopatus decreta et Romam iter ostensum«. ¹⁰³ Dan imenovanja označuje pobliže Mijakić u svom pismu Petretiću od 10. januara 1664., kad veli: »...ante discessum Ratisbonam versus Suae Caesareae Mattis obtinui nonationem a Sacra C. Matte et per recom-mednationem nonnullorum patronorum«. ¹⁰⁴

Matija Slovenčić gorko se tuži kancelaru radi imenovanja Gabre Mijakića. Napokon su došla vremena — tako on kaže — u kojima se radi grožnja davaju najveća dostojanstva, a radi kojih bili su nekada najstrožije kažnjavani oni, koji su ih imali samo na pameti.

Dobri Bože! Kamo je otišao Petretićev trud od prilike godinu i po dana! Kamo je posao, što ga je upotrijebio za sastavljanje tolikih informacija, izvještaja, pisama, u kojima se iznosila istina! Kakav svršetak ima tako duga i teška borba protiv prevare, lukavosti i bezbožnosti raskolničkih kaludera! Bolje bi bilo, da se imenovao biskup odmah u početku radi grožnja s bunom, a ne da se to dogodilo nakon tolikih muka i nakon tolikih troškova. Sam je Selepčenji — tako nastavlja Slovenčić — izjavio u Beču pred njim i njegovim drugom, da car, kad bi i htio, ne može dati raskolniku episkopata, jer to brane kanoni. Pa je ipak dat i to onomu, koji

---

stavio ga je vladikom Vratanjским (Petretić krivo navodi, da je imenovanje patrijare Jovana bilo iza imenovanja Pavla V., jer je Jovan izdao singieliju za Simu u Peći 8. jula 1609., a Sime je u Rimu bio dvije godine iza toga (cfr. Šimrak, De relationibus 25 s.). Ferdinand II. dao je Maksimu titul Vratanjski. Budući da je Vinković ustao protiv toga naslova, postavljen je Gabre Predojević pod naslovom Svidničkoga biskupa. Isti je titul dobio i Basilije Predojević, ali u Rimu toga naslova nisu htjeli priznati. Sava Stanislavić je dobio naslov Svidničkoga vladike, dok mu je patrijara dao naslov Vratanjski (Arch. eccles. Zagrab. epist. epporum v. I, 99 Exemplar).

¹⁰³ Acta arch. eccles. zagrab. epistolae ad diversos (CXXXIX) I, 9 Exemplar.

¹⁰⁴ Ibid. v. I, 10 Archetypum.

je obećao, da će sebe i Uskoke ujediniti s rimskom crkvom. Ako se istom kani ujediniti, to znači, da još nije ujedinen. Međutim, koliko vrijede Mijakićeva obećanja, dade se zaključiti iz onoga, što je jednom prilikom izjavio pred kancelarom, Slovenčićem i njegovim drugom i pred glavnim čuvarom državnoga pečata u Beču. Mijakić se obvezao — tako dalje govori Slovenčić — glavom svojom, da će izvršiti obećanje ali ko će mu skinuti glavu, ako ne izvrši obećanja? Zar se ne će on braniti istim oružjem, kojim je i zadobio vladičanstvo: ako ćete me kazniti, Vlasi će se pobuniti! Ako im se odgovori, da se Mijakić na to obvezao, onda će oni kazati, da se Mijakić nije mogao zakleti na njihovu štetu.

Mijakić je obećao — tako nastavlja Slovenčić — da će poći u Rim, ali je sigurno, da ne će ići u Rim nego patrijari, pa ako i bude išao u Rim, to će ići samo pro forma kao njegovi predšasnici. Ako će ga htjeti radi toga kazniti, opet će se pozvati na bunu Uskoka, iako o toj buni niko niti ne sanja. Osim toga Mijakić će patrijari sve kazati, što se događa u Hrvatskoj i u Beču.¹⁰⁵

Dakle i najžešći protivnik Gabre Mijakića Matija Slovenčić mora priznati, da je obećao nakon imenovanja poći papi u Rim i biti u jedinstvu s katoličkom crkvom.

¹⁰⁵ Ibid. I, 9.